

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Anna-Marie Šedivková

**Výhrada veřejného pořádku v mezinárodním
právu soukromém**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Mgr. Magdalena Pfeiffer, Ph.D.

Katedra: Katedra obchodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 30. 5. 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 130 963 znaků včetně mezer.

Anna-Marie Šedivková

V Praze dne 30. května 2023

Obsah

Úvod	5
1. Veřejný pořádek a jeho vymezení	7
1.1 Aktivní a pasivní funkce veřejného pořádku	9
1.2. Druhy veřejného pořádku.....	10
1.3. Evropský veřejný pořádek.....	14
2. Prameny právní úpravy	18
2.1. Prameny mezinárodního původu.....	18
2.2. Unijní právo	19
2.3. Vnitrostátní právní předpisy.....	20
3. Podmínky aplikace výhrady veřejného pořádku	23
3.1. Restriktivní výklad.....	23
3.2. Vztah ke státu soudu	25
4. Roviny použití výhrady veřejného pořádku	31
4.1. Výhrada veřejného pořádku jako výjimka z použití cizího rozhodného práva.....	31
4.2. Výhrada veřejného pořádku jako odpírací důvod uznání a výkonu cizího rozhodnutí	35
5. Výhrada veřejného pořádku v mezinárodním rodinném a dědickém právu	41
5.1. Rodinné právo	41
5.2. Dědické právo	44
Závěr	50
Seznam použitých zkratk	52
Seznam použitých zdrojů	54

Poděkování

Tímto děkuji doc. JUDr. Mgr. Magdaleně Pfeiffer, Ph.D., za vstřícný přístup, za poskytnuté cenné rady a odborné vedení diplomové práce.

Úvod

Výhrada veřejného pořádku zaujímá mezi instituty mezinárodního práva soukromého své místo prakticky od počátku vývoje tohoto právního odvětví. První zmínky nalezneme již v italské statutární teorii ze 14. století,¹ podrobnému rozpracování, pojmosloví a systematizaci institutu se právní nauka plně věnovala především ve druhé polovině minulého století.² Veřejný pořádek jako projev státní suverenity plní roli ochránce základních zásad vnitrostátního práva.³ Vymezení jeho obsahu musí probíhat vždy aktuálně, ve vztahu k určitému právnímu řádu či území a v kontextu dané situace, neboť konkrétní hodnoty jsou nejen vlastní každému státu, mohou se navíc proměňovat i v čase. Právě relativní neurčitost umožňuje široké využití konceptu napříč celým právním řádem, zároveň však v odborné literatuře vysloužila veřejnému pořádku i značnou neoblíbenost, jeho zkoumání bývá s nadsázkou popisováno jako jízda do neznáma na divokém koni, dobrodružství v tekutém písku či jako chůze po stezce lemované trnitými keři.⁴ Za hlavní přístupy k veřejnému pořádku můžeme označit německý, francouzsko-italský a anglo-americký. České pojetí má mnoho společného s pojetím německým, blízké je i chápání tohoto institutu v právu rakouském či švýcarském.⁵

Výhrada veřejného pořádku působí ve vztazích s mezinárodním prvkem jako záchranná síť.⁶ Kolizní metodu úpravy soukromoprávních poměrů s mezinárodním prvkem ovládá princip kolizní spravedlnosti, která považuje všechny právní řády za rovnocenné. Hodnotově neutrální kolizní normy tak stanovují na základě hraničních určovatelných použitelných právní řád na určené soukromoprávní poměry bez ohledu na výsledek aplikace rozhodného práva. Soudce je povinen užít cizího právního řádu určeného kolizní normou stejným způsobem, jako je tomu činěno ve státě původu rozhodného práva. Vzhledem k diverzitě právních řádů a hodnotových žebříčků, na kterých jsou založeny, může užití ustanovení cizího rozhodného práva ve státě soudu v některých případech vyvolat nepřijatelné důsledky. Na základě výhrady veřejného pořádku je možné užití cizí normy, která je neslučitelná s tuzemskými základními zásadami, odmítnout. Ze stejného důvodu lze odeprít také uznání a výkon cizího rozhodnutí. V kontextu evropské

¹ ORGONÍK, Martin. Vývoj veřejného pořádku v mezinárodním právu soukromém. In: *Historie mezinárodního práva soukromého: sborník příspěvků z workshopu konaného dne 11. 12. 2008* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2008 [cit. 2023-05-16], s. 117.

² ROZEHNALOVÁ, Naděžda a Vladimír TÝČ. *Evropský justiční prostor (v civilních otázkách)*. 2. nezměn. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 123.

³ MEIDANIS, Haris P. Public Policy and Ordre Public in the Private International Law of the EC/EU: Traditional Positions of the Member States and Modern Trends. *European law review*. 2005, roč. 30, č. 1, s. 97.

⁴ CORTHAUT, Tim. *EU Ordre Public*. Alphen ann den Rijn: Wolters Kluwer, 2012, s. 1.

⁵ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Instituty českého mezinárodního práva soukromého*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 177-178.

⁶ MILLS, 2008, Alex. The Dimensions of Public Policy in Private International law. *Journal of private international law* [online]. ABINGDON: Routledge, 2008 [cit. 2023-05-16], roč. 4, č. 2, s. 202.

integrace a společných evropských hodnot se může zdát, že se výhrada veřejného pořádku v rámci vnitřního trhu stala obsolentní a spíše představuje jeho nežádoucí překážku.⁷ Přesto všechna nařízení EU z oblasti mezinárodního práva soukromého výhradu zakotvují a její vyloučení se nepodařilo prosadit. Navzdory pokroku v globalizaci a harmonizaci právních předpisů zůstává otázka výhrady veřejného pořádku v mezinárodním právu soukromém stále aktuálním tématem a diskuze o rozsahu a použití výhrady se neustále vyvíjí.

Cílem práce je přinést rozbor institutu výhrady veřejného pořádku a pojmu veřejného pořádku v kontextu mezinárodního práva soukromého, základních aplikačních úskalí, která jsou s užíváním výhrady v rovině kolizního a procesního práva spojena, jakož i analyzovat současné užívání a význam výhrady veřejného pořádku, a v neposlední řadě učinit závěry pro její možný budoucí vývoj.

Diplomová práce je strukturována do pěti kapitol. Úvodní kapitola teoreticky vymezí pojem veřejný pořádek v mezinárodním právu soukromém, přinese obecný přehled jeho obsahu a analyzuje jeho možná třídění. Samostatná podkapitola bude věnována veřejnému pořádku, jak je pojímán evropským právem a Evropským soudem pro lidská práva. Druhá kapitola se zaměří na formální právní prameny mezinárodního práva soukromého, ve kterých můžeme výhradu veřejného pořádku nalézt, a to jak na mezinárodní a evropské úrovni, tak na úrovni vnitrostátní. Třetí kapitola dále vymezí podmínky aplikace výhrady veřejného pořádku v českém právu, pozornost bude věnována i francouzským konceptům *ordre public de proximité* a *ordre public atténué*. Čtvrtá kapitola představí výhradu veřejného pořádku jako důvod pro odmítnutí aplikace normy cizího rozhodného práva a jako jeden z důvodů pro odepření uznání a výkonu cizího rozhodnutí na území ČR. Poslední kapitola se zaměří na význam a působení výhrady veřejného pořádku v právu rodinném a dědickém. Pomocí konkrétních příkladů z judikatury evropských soudů budou postupně rozebrány základní hodnoty a principy, které jsou institutem veřejného pořádku chráněny, jakož hlavní témata, kterými se evropské soudy v rámci úvah o aplikaci výhrady veřejného pořádku v rámci těchto právních odvětví nejčastěji zabývají.

Při zpracování diplomové práce bylo vycházeno z odborné literatury ve francouzském, anglickém a českém jazyce. V předkládané práci je rozebrána judikatura Soudního dvora EU, ESLP, soudů ČR i soudních orgánů dalších evropských států. Práce je založena na metodě deskriptivní a analytické. Pro vyvozování dílčích závěrů je užitá metoda dedukce.

⁷ Rozsudek Soudního dvora C-7/98 ve věci Krombach ze dne 28. března 2000, bod 21.

1. Veřejný pořádek a jeho vymezení

Veřejný pořádek jako relativně abstraktní, neurčitý pojem prostupuje celým právním řádem, setkáme se s ním nejen v oblasti mezinárodního práva soukromého, ale i v předpisech dalších právních odvětví. S pojmem veřejný pořádek pracuje také unijní právo. V každé právní oblasti nabývá veřejný pořádek odlišného významu, konkrétní obsah pojmu se často definuje negativně, tedy tím, co do jeho pojetí nespadá, či se určuje kazuisticky, jeho přesnou definici však pozitivní právo neobsahuje.⁸

V čistě vnitrostátním pojetí pracuje s pojmem veřejný pořádek množství právních předpisů z oblasti veřejného i soukromého práva. Ve veřejném právu vyjadřuje veřejný pořádek obecný stav bezpečnosti a státního zřízení,⁹ nalezneme jej například v ustanoveních LZPS,¹⁰ zákoně o některých přestupcích,¹¹ trestním zákoníku¹² či v obecním zřízení.¹³ Při výkladu pojmu obsaženém v konkrétním právním předpise je vždy nutné zvážit celkový smysl dané právní úpravy a zároveň přihlídnout k účelu a okolnostem vzniku jednotlivých ustanovení, která pojem veřejného pořádku užívají.¹⁴ V občanském právu veřejný pořádek slouží jako limit autonomie vůle jednotlivce.¹⁵ Ujednání, která odporují veřejnému pořádku, jsou stížena absolutní neplatností.¹⁶ Ve smyslu občanského práva představuje veřejný pořádek soubor pravidel chování osob na veřejnosti,¹⁷ jakož i zásad, na kterých společnost trvá, odpovídá okruhu kogentních norem a může být do značné míry ztotožněn s veřejným zájmem.¹⁸

Mezinárodní právo soukromé pojímá veřejný pořádek výrazně úžeji než výše uvedená právní odvětví, jedná se o obranný mechanismus proti nepřijatelnému vlivu cizího práva v tuzemském prostředí.¹⁹ V ZMPSP byl veřejný pořádek definován jako zásady společenského a státního zřízení státu a jeho právního řádu, na nichž je nutno bez výhrady trvat,²⁰ dnes text zákona

⁸ AKKERMANS, Bram. Public policy (ordre public): A comparative analysis of national, private international law, and EU Public Policy. *European property law journal* [online]. 2019 [cit. 2023-05-16], roč. 8, č. 3, s. 262.

⁹ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 348.

¹⁰ Čl. 14 odst. 3, čl. 16 odst. 4, čl. 19 odst. 2, čl. 20 odst. 3 LZPS.

¹¹ § 5 z. č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích.

¹² Zejména hlava desátá zvláštní části z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹³ Např. § 10 písm. a) z. č. 128/200 Sb., o obcích.

¹⁴ Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 26. července 2011, č. j. 3 As 4/2010-151.

¹⁵ § 1 odst. 2 OZ.

¹⁶ § 588 OZ.

¹⁷ VETEŠNÍK, Pavel. § 5 [Přestupky proti veřejnému pořádku]. In: JEMELKA, Luboš a Pavel VETEŠNÍK. *Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Zákon o některých přestupcích*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 929. ¹⁸ PELIKÁNOVÁ, Irena a Robert PELIKÁN. § 1 [Obsah a povaha ustanovení občanského zákoníku]. In: ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanský zákoník: komentář. Svazek 1. Obecná část (§ 1 až 654)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 12.

¹⁹ Ibid.

²⁰ § 36 ZMPSP.

obsah pojmu nijak blíže nevymezuje.²¹ V německém právu se jedná o základní zásady německého práva a zákon vedle toho navíc zdůrazňuje i výsadní postavení základních práv.²² V Rakousku je formulace obdobná, a to jako základní hodnoty rakouského právního řádu.²³ Francouzské pozitivní právo pojem veřejný pořádek ve smyslu mezinárodního práva soukromého nezná,²⁴ *Cour de cassation* jej definuje jako soubor zásad univerzální spravedlnosti, které mají podle francouzského veřejného mínění absolutní mezinárodní hodnotu.²⁵ Ve švýcarském právním řádu se jedná o abstraktní kategorii, ve všech třech jazykových verzích zákona pojmenovanou *ordre public*.²⁶ Zároveň švýcarská soudní praxe k vymezení konkrétního obsahu pojmu přistupuje velmi obezřetně, pouze konstatuje, že jistě zahrnuje základní právní principy, podává příkladný výčet jeho konkrétních součástí a připouští, že jej nelze přesně a jasně definovat.²⁷ Přestože se způsob vyjádření veřejného pořádku v právních řádech uvedených států liší, jednotlivá pojetí veřejného pořádku se v zásadě podobají. Veřejný pořádek vždy zahrnuje takové hodnoty a zájmy, které příslušný stát považuje za základní, přičemž ty se s ohledem na historický vývoj stát od státu liší. Jedná se o flexibilní koncept s relativním obsahem, jehož vymezení musí být vždy prostorově a časově ohraničeno.²⁸ Obecně lze veřejný pořádek ve smyslu mezinárodního práva soukromého definovat jako soubor norem v samotném jádru právního společenství, které vyjadřují a chrání jeho základní východiska v oblasti politického, hospodářského, sociálního a kulturního zřízení.²⁹

Veřejný pořádek chrání hodnoty právní, etické, mravní, hospodářské i politické.³⁰ Základní ztělesnění hodnotového žebříčku každého státu představuje ústavní právo s katalogem základních práv, avšak ne všechny normy obsažené v ústavním právu lze za součást veřejného pořádku považovat. Zařazení normy k ustanovením ústavního práva vyjadřuje pouze aspiraci hodnoty, jejíž ochranu norma sleduje, stát se součástí veřejného pořádku, a to při posuzování v konkrétním řešeném případě. Izolované vnímání ústavních norem či základních práv a svobod bez kontextu

²¹ § 4 ZMPS.

²² Čl. 6 uvozovacího zákona k občanskému zákoníku (Německo. Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche, ze dne 21. září 1994).

²³ § 6 zákona o mezinárodním právu soukromém (Rakousko. Bundesgesetz über das internationale Privatrecht, ze dne 15. června 1978).

²⁴ AKKERMANS, 2019, op. cit., s. 279.

²⁵ Rozhodnutí Cour de cassation, Chambre civile 1, ze dne 25. května 1948, Lautour, věc č. 48-37.523.

²⁶ RUBIDO, Jose-Miguel a Vilma VALINCIUTE FAIVRE. L'ordre public au regard du droit international privé successoral. In: PIOTET Denis et al. *Droit successoral international : recueil des contributions du 8e Séminaire de formation de la Fondation Notariat Suisse et de la 2e Journée de droit patrimonial international du 3 septembre 2019*. Zürich: Schulthess, 2019, s. 229.

²⁷ Rozhodnutí Tribunal fédéral ve věci Spojené Arabské Emiráty a spol. proti Westland Helicopters Limited a Tribunal arbitral, ze dne 19. dubna 1994, sp. zn. ATF 120 II 155.

²⁸ BŘÍZA, Petr a Tomáš BŘICHÁČEK. § 5 [Výhrada veřejnému pořádku]. In: BŘÍZA, Petr et al. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2014, s. 24.

²⁹ CORTHAUT, 2012, op. cit., s. 15.

³⁰ Ibid.

celého právního řádu i konkrétních okolností v posuzovaném případě může vést k závěru o rozporu s veřejným pořádkem, který se nakonec ukáže být jen zdánlivým.³¹

Součástí veřejného pořádku nalezneme i v právních pramenech nižší právní síly, tj. v pramenech na úrovni běžných zákonů. Některá ustanovení a instituty mohou představovat pouze konkretizaci hodnot chráněných na úrovni ústavního práva, někdy ale i prameny práva nižší právní síly chrání svébytné hodnoty. Takovými mohou být například ochrana spotřebitele či zaměstnanců.³²

1.1 Aktivní a pasivní funkce veřejného pořádku

V mezinárodním právu soukromém může veřejný pořádek působit buď jako prostředek obrany takových hodnot, na kterých je z pohledu konkrétního právního řádu třeba bez výhrad a vždy trvat, nebo ve formě jejich přednostního aktivního prosazení ve vztazích s mezinárodním prvkem proti jakémukoliv právnímu řádu. Na základě této dvojí podoby veřejného pořádku pak můžeme hovořit o aktivní a pasivní funkci veřejného pořádku.³³

Právní nástroj realizace aktivní funkce veřejného pořádku představují nutně použitelná ustanovení právního řádu.³⁴ V oblasti soukromoprávních poměrů s mezinárodním prvkem je možné na základě kolizní úpravy nahradit tuzemské normy zahraničními.³⁵ Některá ustanovení tuzemského práva ústavního, správního, finančního či trestního však nelze ustanoveními zahraničního práva nahradit, aplikují se vždy. Tato nutně použitelná ustanovení mohou mít důsledky pro právní postavení účastníků soukromoprávních poměrů s mezinárodním prvkem, přestože neupravují práva a povinnosti účastníků přímo.³⁶ Imperativní normy však nelze bez dalšího ztotožnit s kogentními ustanoveními občanského a obchodního práva.³⁷ Přestože se od kogentních ustanovení strany nemohou odchýlit smluvním ujednáním, jejich nahrazení ustanoveními cizího práva na základě kolizní normy nic nebrání, kdežto nutně použitelná ustanovení je třeba užít bez výjimek vždy. Typicky se jedná o ustanovení v oblasti regulace

³¹ KAPITÁN, Zdeněk. Teorie veřejného pořádku a kritéria jeho použití. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2004b, č. 4, s. 303.

³² ROZEHNALOVÁ, 2016, op. cit., s. 169.

³³ Lze se setkat i s označením pozitivní a negativní funkce veřejného pořádku. Tyto pojmy jsou pokládány za synonyma. Viz ROZEHNALOVÁ, 2016, op. cit., s. 170-171.

³⁴ Tento pojem užívá § 3 ZMPS. V českém překladu unijních nařízení z oblasti mezinárodního práva soukromého (např. čl. 9 nařízení Řím I) jsou tyto normy právního řádu fóra označovány jako imperativní ustanovení. Jedná se o synonyma. Viz BŘÍZA, Petr. § 3 [Nutně použitelná ustanovení právních předpisů]. In: BŘÍZA et al., 2014, op. cit. s. 20.

³⁵ Např. volba rozhodného práva pro smluvní závazkový poměr dle § 87 odst. 1 ZMPS.

³⁶ KUČERA, Zdeněk et al. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vydání. Brno: Doplněk, 2015, s. 229.

³⁷ Toto zdůrazňuje např. rec. 37 preambule nařízení Řím I. V tomto smyslu i rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. prosince 2008, sp. zn. 21 Cdo 4196/2007.

zahraničního obchodu, ochrany životního prostředí, bezpečnosti provozu a o některé normy na hranici mezi soukromým a veřejným právem, například z oboru pracovního práva.³⁸

Pasivní funkci veřejného pořádku vyjadřuje výhrada veřejného pořádku. Ustanovení právního řádu o výhradě veřejného pořádku přikazuje ve výjimečných situacích odmítnout užití ustanovení cizího rozhodného práva určeného na základě příslušných kolizních norem. Ze stejného důvodu je nutné odmítnout i uznání cizího rozhodnutí či právního poměru nebo skutečnosti, které vznikly platně v cizině podle tamního práva.³⁹

Přestože obě popsané funkce veřejného pořádku sledují ochranu základních hodnot a zásad státního zřízení místa soudu, je třeba obě funkce a instituty na ně navázané důsledně oddělovat. K tomuto závěru směřuje i systematický výklad ZMPS. Zákonodárce zařadil oba instituty mezi obecná ustanovení zákona, a to v oddělených po sobě jdoucích ustanoveních.⁴⁰ Imperativní normy se použijí bez ohledu na rozhodné právo, kterým se daný právní poměr řídí, ani provedení volby práva jejich aplikaci nezabrání, přičemž ustanovení rozhodného práva, které je neslučitelné s nutně použitelnou normou státu fóra, je nahrazeno touto nutně použitelnou normou.⁴¹ Naopak výhrada veřejného pořádku po určení rozhodného práva na základě kolizní normy a zhodnocení účinků ustanovení v konkrétním případě přikazuje nepoužít taková ustanovení rozhodného práva, která nejsou hodnotově slučitelná s právním řádem státu fóra, aniž by přímo stanovila náhradní normu, kterou lze aplikovat. Další kapitoly práce se zabývají pouze pasivní formou veřejného pořádku, kterou v právním řádu představuje institut výhrady veřejného pořádku.

1.2. Druhy veřejného pořádku

Veřejný pořádek lze kategorizovat dle mnoha různých kritérií, většinou se jedná o párové pojmy. Předně je možné rozlišit z hlediska předmětu přezkumu veřejný pořádek v rámci práva hmotného a procesního. Veřejný pořádek hmotněprávní tak v tomto pojetí chrání hodnoty zakotvené ve hmotném právu a veřejný pořádek procesní zase ty obsažené v právu procesním.⁴² Při posuzování účinků aplikace ustanovení cizího práva určeného na základě kolizní normy je posuzován soulad s veřejným pořádkem hmotným. V procesu uznání cizího rozhodnutí probíhá

³⁸ KUČERA et al., 2015, op. cit., s. 231.

³⁹ Ibid, s. 191.

⁴⁰ § 3 a 4 ZMPS.

⁴¹ PAUKNEROVÁ, Monika. § 5 [Výhrada veřejnému pořádku]. In: PAUKNEROVÁ, Monika et al., *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 34.

⁴² KAPITÁN, Zdeněk. Teorie veřejného pořádku a kritéria jeho použití. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2004a, č. 3, s. 217.

posuzování jak ve vztahu k hmotněprávním, tak k procesněprávním zásadám státu fóra, které tvoří veřejný pořádek.⁴³

Jako příklad hodnoty chráněné veřejným pořádkem hmotněprávním lze uvést zákaz diskriminace z důvodu pohlaví, rasy, náboženství, národnostního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní menšině, nebo jiného postavení,⁴⁴ princip monogamie či respektování nejlepšího zájmu dítěte.⁴⁵ Veřejný pořádek procesní je konkretizován právem na spravedlivý proces a právem být slyšen.⁴⁶ Chráněny jsou i dílčí principy práva na spravedlivý proces, zejména právo na obhajobu, právo být zastoupen advokátem a právo na přístup k soudu. Rozporným s veřejným pořádkem procesním tak může být například požadavek složení příliš vysoké jistoty na náklady řízení, která je způsobilá odradit účastníka od podání návrhu na zahájení řízení,⁴⁷ nedostatečné informování strany sporu o tom, že bude znovu pokračováno v řízení,⁴⁸ či dosažení výsledku původního řízení podvodným jednáním, je-li žádáno o uznání rozhodnutí v jiném státě.⁴⁹

Dělení, jež slouží ke zvýšené ochraně některých hodnot a snadnější aplikaci výhrady veřejného pořádku v předem definovaných případech, je rozlišování na veřejný pořádek obecný a zvláštní. Legislativní techniku zvláštních výhrad veřejného pořádku využívají některé státy zejména v oblasti manželského a rodinného práva, neboť představuje způsob, jak rychle a účinně reagovat na aktuální společenský vývoj.⁵⁰ Jedná se o konkretizaci obecného ustanovení o výhradě veřejného pořádku, kdy je ve zvláštním ustanovení s určitými skutkovými okolnostmi výslovně spojen rozpor s veřejným pořádkem. Přitom není vyloučena aplikace obecného ustanovení o výhradě veřejného pořádku, jedná se o vztah speciality mezi obecnou a zvláštní výhradou.⁵¹ Pomocí zvláštní výhrady veřejného pořádku zákonodárce dopředu presumuje takové situace, kde se rozpor s veřejným pořádkem předpokládá, typizuje je a tím pádem usnadňuje aplikaci výhrady, neboť soudce v konkrétním případě nemusí zkoumat, zda jsou splněny podmínky aplikace obecné klauzule o veřejném pořádku, stačí pouze určit, zda jsou dány skutkové okolnosti předvídané ustanovením o zvláštní výhradě. Příkladem zvláštní výhrady veřejného pořádku je např. čl. 10

⁴³ BRODEC, Jan. Pojem „evropský veřejný pořádek“ v judikatuře Evropského soudního dvora a ústavního soudu ČR. *Jurisprudence*. 2006, roč. 15, č. 8, s. 8.

⁴⁴ Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 27. září 1987, sp. zn. Cpjf 27/86.

⁴⁵ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 4. dubna 2016, č. j. 5 A 185/2012-58.

⁴⁶ Čl. 6 Úmluvy, čl. 47 odst. 2 Listiny základních práv Evropské unie, čl. 36 LZPS.

⁴⁷ Rozhodnutí Cour de cassation, Chambre civile 1, ve věci Pordéa ze dne 16. března 1999, věc č. 97-17.598.

⁴⁸ Rozhodnutí Court of Appeal, Civil Division ve věci Maronier v. Larmer ze dne 29. května 2002, sp. zn. EWCA Civ 774.

⁴⁹ BERQUIST, Ulf. Art. 40 [Motifs de non-reconnaissance]. In: BERQUIST, Ulf et al. *Commentaire du règlement européen sur les successions : [champ d'application, compétence, loi applicable, reconnaissance, acte authentique, certificat successoral européen]*. Paris: Dalloz, 2015, s. 171.

⁵⁰ ROZEHNALOVÁ, TÝČ, 2006, op. cit., s. 133.

⁵¹ KAPITÁN, 2004a, op. cit., s. 225.

nařízení Řím III, který přikazuje odmítnout užití ustanovení rozhodného práva a nahradit je ustanovením *lex fori* v případě, že rozhodné právo nezajišťuje oběma manželům rovný přístup k rozvodu nebo rozluce z důvodu pohlaví nebo rozvod vůbec neupravuje. Dalším příkladem může být např. čl. 13 odst. 3 německého zákona o mezinárodním právu soukromém, jež byl přijat jako reakce na uprchlickou krizi v roce 2017. Ustanovení určuje minimální věkovou hranici manželů pro uznání cizího manželství na německém území, jedná-li se o osoby mladší 16 let, manželství nebude v Německu uznáno.⁵² Citovaná ustanovení bývají nicméně kritizována pro svoji rigiditu, neboť nedovolují soudci, aby vzal v úvahu konkrétní okolnosti případu jako při aplikaci obecné výhrady veřejného pořádku. Soudce musí odmítnout užití ustanovení rozhodného práva vždy, jsou-li naplněny podmínky zvláštní výhradou stanovené, což může v určitých případech vést ke zhoršení postavení účastníků řízení. Nebude-li například manželství v Německu z důvodu věku manželů na základě zvláštní výhrady uznáno, ztratí manželé vůči sobě právo na výživné, případně dojde ke vzniku tzv. kulhajícího manželství, které je nežádoucí.⁵³

Česká právní nauka ani formální prameny práva však s tímto dělením nepracují. Pojetí obecného a zvláštního veřejného pořádku souvisí s národní koncepcí výhrady veřejného pořádku, proto v české právní nauce plní roli zvláštní výhrady veřejného pořádku rozšiřující či vylučující kolizní normy, popř. materializované kolizní normy. Jako příklad lze uvést § 50 odst. 2 a § 61 odst. 3 ZMPS.⁵⁴ Je-li jeden z manželů (resp. osvojitel) státním občanem České republiky či má na území ČR obvyklý pobyt, přikazuje tato kolizní norma užít právo české jako právo rozhodné v případě, že cizí právní řád určený na základě obecné kolizní normy nedovoluje rozvod manželství (resp. osvojení), nebo jej připouští pouze za okolností mimořádně tíživých. Kolizní norma v těchto případech reflektuje hmotněprávní hodnoty, jež je možné označit za součást veřejného pořádku, proto někteří autoři zvláštní výhradu s tímto druhem kolizních norem ztotožňují.⁵⁵ Můžeme se však setkat i s názorem, že je třeba oba instituty striktně oddělovat.⁵⁶

Při užití obranného institutu výhrady veřejného pořádku v konkrétním řízení bude soudce rozlišovat zejména veřejný pořádek tuzemský a zahraniční. Tuzemský veřejný pořádek je součástí práva státu soudu, ten zahraniční naopak tvoří hodnoty cizího právního řádu (tj. státu rozhodného práva či třetího státu). Nakládání se zahraničním veřejným pořádkem představuje pro tuzemského

⁵² Čl. 13 odst. 3 uvozovacího zákona k občanskému zákoníku (Německo. Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche, ze dne 21. září 1994).

⁵³ MEYER, Olaf. A Flexible System in Flux: on the Realignment of Public Policy. In: MEYER, Olaf et al. *Public Policy and Private International Law: A comparative Guide* [online]. Northampton: Edward Elgar Publishing Ltd., 2022 [cit. 2023-05-16], s. 18.

⁵⁴ Blíže ROZEHNALOVÁ, 2016, op. cit., s. 173.

⁵⁵ KAPITÁN, 2004a, op. cit., s. 224.

⁵⁶ TÝČ, Vladimír a Naděžda ROZEHNALOVÁ. *Kolizní smluvní právo, výhrada veřejného pořádku a mezinárodně kogentní normy*. Právník. 2002, č. 6, s. 642.

soudce nesnadný úkol. Vzhledem k místní a časové podmíněnosti konceptu veřejného pořádku se zjišťování jeho obsahu může ukázat jako velmi obtížné. Případná aplikace cizí výhrady veřejného pořádku se může ukázat jako téměř nemožná, neboť soudce je povinen s cizím právem nakládat stejným způsobem jako ve státě jeho původu, tj. ve vlastním právním prostředí provést posouzení souladu užití rozhodného práva s hodnotovým žebříčkem cizího státu.⁵⁷ Často navíc řízení probíhající v tuzemsku nebude ovlivňovat zahraničí tolik jako stát fóra, a zásah do hodnot cizího státu nebude natolik závažný, aby mechanismus cizí výhrady veřejného pořádku aktivoval.⁵⁸ Soudce tedy zásadně nebude zahraniční, či ze svého pohledu cizí veřejný pořádek brát v potaz.

Výjimečně může zohlednění cizího veřejného pořádku přicházet v úvahu tam, kde je třeba na základě kolizní normy užití kolizních ustanovení druhého státu, tzn. u zpětného a dalšího odkazu či nesamostatného navázání předběžných otázek.⁵⁹ Pokud by tedy například česká kolizní norma odkázala v projednávané věci na právo německé, jehož kolizní norma by odkázala na právo španělské, bylo by nutné zhodnotit účinky užití ustanovení španělského práva nejen v souladu s veřejným pořádkem Německa, ale i České republiky, přičemž v případě rozporu českého a německého veřejného pořádku by bylo odmítnuto užití německé výhrady. I v těchto případech nicméně veřejný pořádek státu fóra zastřešuje a podmiňuje aplikaci dalšího cizího právního řádu, včetně zohlednění tamního veřejného pořádku. Proto posouzení účinků odkazu na další právní řád kolizní normou druhého státu, jakož i samotné použití práva třetího státu, na které cizí kolizní norma odkázala, zůstává pod dohledem veřejného pořádku státu fóra a ustanovení takto určeného rozhodného práva stále lze pro rozpor s veřejným pořádkem státu fóra vyloučit.⁶⁰ V případě zpětného odkazu, tedy tam, kde kolizní norma druhého státu odkáže zpět k vlastnímu právnímu řádu, nemá cizí veřejný pořádek v úvaze soudce žádné místo, je totiž nepřípustné, aby soud na základě cizí výhrady odmítl užití vlastního práva.⁶¹

Výše popsané zohlednění může být označeno jako přímé, vedle něj je však možné zohlednit cizí veřejný pořádek i nepřímě, a to tam, kde ustanovení cizího rozhodného práva zasahuje nejen do hodnot chráněných veřejným pořádkem třetího státu, ale současně dochází i k rozporu s veřejným pořádkem státu soudu. Užití ustanovení cizího práva bude odmítnuto skrze tuzemskou výhradu veřejného pořádku, nepřímě však dojde také ke zohlednění zahraničního veřejného

⁵⁷ § 23 odst. 1 ZMPS.

⁵⁸ KAPITÁN, 2004a, op. cit., s. 218.

⁵⁹ KUČERA et al., 2015, op. cit., s. 195.

⁶⁰ ROZEHNALOVÁ, 2016, op. cit. s. 181.

⁶¹ KUČERA et al., 2015, op. cit., s. 195.

pořádku. Kapitán jako příklad nepřímého zohlednění cituje pašerácké dohody, brání rukojmí či obcházení zahraničního embarga.⁶²

V neposlední řadě lze veřejný pořádek dělit na vnitrostátní a mezinárodní, a to dle povahy systému norem, z něhož vycházejí hodnoty, které veřejný pořádek střeží. Jak bylo uvedeno výše, vnitrostátní veřejný pořádek obsahuje a chrání hodnoty, na kterých je vystavěn právní řád státu fóra. Mezinárodní veřejný pořádek představuje průlom do tuzemských hodnotových měřítek, kdy je posuzován účinek konkrétního ustanovení cizího právního řádu z pohledu základních hodnot mezinárodního společenství, a poskytuje ochranu před dopady cizího práva, které jsou rozporné s mezinárodním právem.⁶³ Roli v utváření společných hodnot hrají zejména mezinárodní nástroje ochrany lidských práv.⁶⁴ Význam má mezinárodní veřejný pořádek především v rozhodčím řízení a je zde pojímán jako kategorie užší než tuzemský veřejný pořádek, pro aktivaci výhrady musí dojít k rozporu se zásadami považovanými za základní v celosvětovém měřítku.⁶⁵ V kontextu rozhodčího řízení se můžeme setkat i s termínem transnacionální veřejný pořádek. Jedná se o standardní mezinárodní katalog principů a zásad, obsahující zásady přirozeného práva a mezinárodní spravedlnosti, jakož i *ius cogens*. Tuto kategorii je třeba důsledně oddělovat od mezinárodního veřejného pořádku, neboť se jedná o soubor norem aspirující na systém použitelného práva, tedy kategorii mezinárodního práva veřejného.⁶⁶

1.3. Evropský veřejný pořádek

Interakcí států v rámci mezinárodního společenství a mezinárodních organizací dochází k vzájemnému ovlivňování národních konceptů veřejného pořádku. Hodnotové žebříčky jednotlivých států vykazují podobnosti, dochází tak ke sblížení obsahu pojmu veřejného pořádku a diskutován je postupný vznik společného evropského veřejného pořádku. V Evropě na formování obsahu veřejného pořádku států působí zejména sblížení pojetí lidských práv, jež je výsledkem činnosti Rady Evropy, a stále se prohlubující integrace států v rámci EU. Níže bude rozebrán evropský veřejný pořádek, jak je pojímán ESLP a právem EU.

Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod podepsalo 47 smluvních stran a jedná se tak o nejdůležitější lidskoprávní úmluvu v rámci Rady Evropy, která představuje

⁶² KAPITÁN, 2004a, op. cit., s. 224.

⁶³ Ibid, s. 219.

⁶⁴ CORTHAUT, 2012, op. cit., s. 24.

⁶⁵ BĚLOHLÁVEK, 2008, op. cit., s. 506-507.

⁶⁶ Blíže např. BĚLOHLÁVEK, 2008, op. cit., s. 530 an.

kompromis v oblasti minimálních standardů ochrany lidských práv a základních svobod.⁶⁷ Úmluvu a její pojmy autonomně vykládá ESLP, jež bdí nad jejím naplňováním a efektivní ochranou práv v ní obsažených.⁶⁸ V rozhodnutí Loizidou proti Turecku označil ESLP Úmluvu za konstitutivní pramen evropského veřejného pořádku.⁶⁹ Přestože konkrétní obsah pojmu evropský veřejný pořádek ESLP nedefinoval, lze dle Corthauta analýzou rozhodovací praxe ESLP dojít k názoru, že jej tvoří hodnoty a zásady charakterizující demokratickou společnost, zejména respekt k důstojnosti člověka a lidskému životu, principy právního státu, pluralismus, tolerance, otevřená společnost a zásada rovného zacházení a zákazu diskriminace.⁷⁰ Evropský veřejný pořádek v pojetí ESLP plní jak obrannou funkci, tak aktivně prosazuje hodnoty považované za fundamentální, posiluje integraci smluvních států, brání státům v obcházení Úmluvy a slouží také jako referenční rámec pro posuzování, zda jsou omezení základních práv učiněná státy proporcionální a sledují legitimní cíl.⁷¹ Na základě evropského veřejného pořádku jsou státy také omezeny v uzavírání mezinárodních smluv neslučitelných s Úmluvou, jakož i v přenesení pravomocí na mezinárodní organizaci, která by nezajistila s Úmluvou srovnatelnou úroveň ochrany základních práv.⁷² V neposlední řadě evropský veřejný pořádek představuje důvod pro odmítnutí uznání a výkonu cizího rozhodnutí, a chrání tak základní soubor norem evropské společnosti v jádru Úmluvy.⁷³

V rámci unijního práva byl pojem evropský veřejný pořádek poprvé užit ve Zprávě k Římské úmluvě profesorů Lagarde a Giuliano z roku 1980, kde bylo konstatováno, že se stal nedílnou součástí národních veřejných pořádků členských států, aniž by byl konkretizován jeho obsah.⁷⁴ Legální definici pojmu nenajdeme ani v žádném z formálních pramenů evropského práva, hlavní zdroj poznání obsahu a interpretace evropského veřejného pořádku tvoří rozhodovací praxe SDEU. Evropský veřejný pořádek lze však tvořit i směrem od členských států.⁷⁵

⁶⁷ ŠKERL, Jerca Kramberger. *European Public Policy (With An Emphasis on Exequatur Proceedings)*. *Journal of private international law* [online]. Oxford: Routledge, 2011 [cit. 2023-05-16], roč. 7, č. 3, s. 463.

⁶⁸ CORTHAUT, 2012, op. cit., s. 29.

⁶⁹ Rozhodnutí ESLP ve věci Loizidou proti Turecku (předběžné námitky) ze dne 23. března 1995, stížnost č. 15318/89, bod 75. Dále např. rozhodnutí ESLP ve věci Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi proti Irsku ze dne 30. června 2005, stížnost č. 45036/98, bod 156; rozhodnutí ESLP ve věci Behrami a Behrami proti Francii a Saramati proti Francii, Německu a Norsku ze dne 2. května 2007, stížnosti č. 71412/01 a 78166/01, bod 145.

⁷⁰ CORTHAUT, 2012, op. cit., s. 32-33.

⁷¹ Ibid, s. 30.

⁷² Rozhodnutí ESLP ve věci Waite a Kennedy proti Německu ze dne 18. února 1999, stížnost č. 26083/94, bod 67.

⁷³ Rozhodnutí ESLP ve věci Drozd a Janoušek proti Francii a Španělsku ze dne 26. června 1992, stížnost č. 12747/87, bod 110.

⁷⁴ Rada Evropské unie. *Report on the Convention on the law applicable to contractual obligations by Mario Giuliano, Professor, University of Milan, and Paul Lagarde, Professor, University of Paris I*. 31. 10. 1980 [cit. 2023-05-16], ÚV C 282, s. 37.

⁷⁵ KAPITÁN, 2004b, op. cit., s. 303.

Primární a sekundární prameny evropského práva obsahují normy, které představují základní hodnoty Evropské unie a jež tvoří veřejný pořádek EU. Dle Akkermanse lze zejména na základě judikatury SDEU dovodit, že obsahem veřejného pořádku EU jsou ustanovení z oblasti bezpečnosti a právního uspořádání EU, jako je boj proti terorismu, vnitřní bezpečnost, rozsah pravomocí orgánů EU a rozdělení kompetencí mezi EU a členské státy. Dále součástí veřejného pořádku tvoří princip přednosti a přímého účinku práva EU, a další zásady, které zajišťují účinné uplatňování evropského práva, zejm. zásada loajality.⁷⁶

Součástí veřejného pořádku představuje dále i občanství Evropské unie a základní práva občanů z něj vyplývající, zejména základní práva zakotvená v Listině základních práv Evropské unie⁷⁷ a Úmluvě.⁷⁸ Přestože Evropská unie jako taková k Úmluvě nepřistoupila, všechny členské státy EU jsou stranou Úmluvy.⁷⁹ V čl. 6 odst. 1 Smlouvy o Evropské unii proto EU uznává práva a svobody v Úmluvě obsažené a přiznává jí stejnou právní sílu jako zakládajícím smlouvám. Vymezení veřejného pořádku v právu Evropské unie proto bere v úvahu katalog základních hodnot vzešlý z judikatury ESLP.⁸⁰ Ve svých rozhodnutích SDEU často odkazuje na rozhodnutí ESLP vztahující se k evropskému veřejnému pořádku a judikaturní závěry ESLP dále rozvíjí v kontextu práva EU.⁸¹

Vedle toho primární i sekundární právo odkazuje také na veřejný pořádek členských států. Veřejný pořádek představuje zejména jeden z důvodů pro omezení čtyř svobod vnitřního trhu Evropské unie (svobody pohybu osob, zboží, služeb a kapitálu).⁸² Pojem veřejný pořádek užívají i předpisy sekundárního práva z oblasti mezinárodního práva soukromého, jež podléhá rozsáhlé harmonizaci, a to především formou nařízení.⁸³ SDEU k tomuto konceptu uplatňuje ve všech případech stejný přístup.⁸⁴ Z ustálené judikatury vyplývá, že členské státy v zásadě ve svém právním řádu samy vymezují obsah pojmu veřejný pořádek. Nicméně výklad pojmu podléhá kontrole ze strany SDEU, který stanovuje meze, v nichž se vnitrostátní soud může na veřejný

⁷⁶ AKKERMANS, 2019, op. cit., s. 286-287.

⁷⁷ Listina základních práv Evropské unie je součástí primárního práva EU, viz čl. 6 odst. 1 SEU.

⁷⁸ AKKERMANS, 2019, op. cit., s. 287.

⁷⁹ Přestože čl. 6 odst. 2 SFEU obsahuje závazek, že EU k Úmluvě přistoupí, zatím se tak nestalo. V posudku Soudního dvora (pléna) 2/13, vydaného na základě čl. 218 odst. 11 SFEU ze dne 18. prosince 2014, shledal SDEU návrh dohody o přistoupení EU k Úmluvě neslučitelným s primárním právem. V roce 2019 byla jednání o přistoupení EU k Úmluvě obnovena, prozatím bez výsledku.

⁸⁰ Závěry ESLP a SDEU však nejsou vždy zcela totožné. Blíže viz ŠKERL, 2011, op. cit., s. 479 an.

⁸¹ Např. rozsudek Soudního dvora C-7/98 ve věci Krombach ze dne 28. března 2000, bod 39; rozsudek Soudního dvora C-60/00 ve věci Carpenter ze dne 11. července 2002, bod 42. Takové odkazy lze najít i ve starší judikatuře SDEU, např. rozsudek Soudního dvora C-36/75 ve věci Rutili v. Ministre de l'intérieur ze dne 28. října 1975, bod 32. ⁸² Čl. 36, čl. 45 odst. 3, čl. 65 odst. 1 písm. b) SFEU. Dále také např. čl. 347 SFEU.

⁸³ Právní základ představuje čl. 81 SFEU.

⁸⁴ BRÍZA, BRICHÁČEK In: BRÍZA et al., 2014, op. cit., s. 31.

pořádek odvolávat, a to s cílem zachovat *effet utile* práva Evropské unie.⁸⁵ Veřejný pořádek ve smyslu těchto předpisů představuje velmi úzce vymezený pojem zahrnující pouze nejzákladnější hodnoty členských států.

Právní teorie se zabývá nadále otázkou, zda evropský veřejný pořádek má autonomní povahu či tvoří pouze součást veřejného pořádku členských států. Dle tradičního postoje představuje evropský veřejný pořádek průnik veřejných pořádků států s právem EU, jedná se tedy o národní veřejný pořádek obohacený o evropské prvky. Setkat se můžeme však i s názorem, že evropský veřejný pořádek představuje kategorii zcela samostatnou. Škerl dochází k závěru, že v konečném důsledku oba teoretické přístupy vedou z praktického pohledu soudce ke stejnému výsledku – při výkladu veřejného pořádku v konkrétním případě musí soudce zohlednit nejen základní národní hodnoty, ale i evropské.⁸⁶

Přestože veřejný pořádek je tradičním fenoménem vnitrostátního práva a projevem státní suverenity, v důsledku členství v EU a Radě Evropy jsou státy v utváření obsahu vlastního veřejného pořádku omezeny. Z rozhodnutí SDEU Carpenter vyplývá, že členské státy se nemohou odvolávat na vlastní veřejný pořádek v případě, kdy je ohroženo fungování práva EU (zejména jedná-li se o základní lidská práva), tedy v situacích, kdy veřejný pořádek členského státu je sám v rozporu s evropským veřejným pořádkem.⁸⁷ Členské státy sice definují vlastní obsah veřejného pořádku s ohledem na základní zásady svého právního systému, legislativní činnost Evropské unie nicméně ovlivňuje pozitivní právo členských států, obsah veřejného pořádku každého členského státu je přizpůsoben evropskému právu a postupně získává harmonizovaný obsah.⁸⁸

⁸⁵ Rozsudek Soudního dvora C-369/96 ve věci Arblade ze dne 23. listopadu 1999, bod 30; rozsudek Soudního dvora C-38/98 ve věci Renault ze dne 11. května 2000, bod 28; rozsudek Soudního dvora C-341/04 ve věci Eurofood IFSC ze dne 2. května 2006, bod 62-64; rozsudek Soudního dvora C-420/07 ve věci Apostolides ze dne 28. dubna 2009, bod 57; rozsudek Soudního dvora C-559/14 ve věci Meroni ze dne 25. května 2016, bod 40.

⁸⁶ Blíže ŠKERL, 2011, op. cit., s. 463-465. Stejný závěr činí i Drličková a Valdhans, blíže VALDHANS, Jirí a Klára DRLIČKOVÁ. *Rozhodování Soudního dvora EU ve věcech příslušnosti: (analýza rozhodnutí dle nařízení Brusel Ibis)* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2014 [cit. 2023-05-16], s. 157.

⁸⁷ Rozsudek Soudního dvora C-60/00 ve věci Carpenter ze dne 11. července 2002, bod 43.

⁸⁸ BRÍZA, BŘICHÁČEK In: BRÍZA et al., 2014, op. cit., s. 33.

2. Prameny právní úpravy

Výhradu veřejného pořádku upravuje řada pramenů práva mezinárodního, evropského i vnitrostátního původu. Vzhledem k velkému množství mezinárodních smluv uzavřených v oblasti mezinárodního práva soukromého a vysoké úrovni harmonizace v evropském prostoru se vnitrostátní předpisy obsahující výhradu veřejného pořádku aplikují pouze v omezeném množství případů.

2.1. Prameny mezinárodního původu

Tradiční pramen mezinárodního práva soukromého představují mnohostranné a dvoustranné mezinárodní smlouvy. Haagská konference mezinárodního práva soukromého, mezivládní organizace působící od roku 1893, zastává významnou roli v oblasti mezinárodní unifikace kolizních norem.⁸⁹ Smluvní strany HCCH v rámci plenárních zasedání projednávají a uzavírají mnohostranné úmluvy v jednotlivých oblastech mezinárodního práva soukromého. Unifikační snahy HCCH výrazně přispěly i k vývoji výhrady veřejného pořádku jako tradičního institutu mezinárodního práva soukromého a standardy ohledně její aplikace následně převzala celá řada jiných mezinárodních pramenů práva.⁹⁰ Jako příklad lze uvést omezení výhrady veřejného pořádku pouze na případy, kdy by užití cizího práva bylo ve zjevném rozporu s veřejným pořádkem právního řádu státu soudu, které bylo poprvé užito v Úmluvě o právu rozhodném pro vyživovací povinnost vůči dětem z 24. října 1956 (čl. 4).⁹¹ Dnes bývá toto omezení v odborné literatuře označováno jako haagská formule.⁹²

Úmluvy přijaté v rámci HCCH obsahující ustanovení o výhradě veřejného pořádku v rovině kolizního práva, jejichž smluvní stranou je i Česká republika, jsou například Úmluva o právu použitelném pro dopravní nehody z 4. května 1971 (čl. 10) a Protokol ze dne 23. listopadu 2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti (čl. 13). Výhradu veřejného pořádku jako důvod pro odmítnutí uznání a výkonu cizího rozhodnutí nalezneme například v Úmluvě o uznávání a výkonu cizích soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech z 2. července 2019 (čl. 31 a 57), jež vejde v účinnost 1. září 2023, a která je pro Českou republiku závazná skrze členství v Evropské unii, jež je smluvní stranou úmluvy. Obě podoby výhrady pak kombinuje mimo dalších i Úmluva o mezinárodní ochraně dospělých osob z 13. ledna 2000 (čl. 20 a 21) a Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech

⁸⁹ Čl. 1 Statutu Haagské konference mezinárodního práva soukromého.

⁹⁰ BĚLOHLÁVEK, 2008, op. cit., s. 358.

⁹¹ KAPITÁN, 2004a, op. cit., s. 215.

⁹² MEYER In: MEYER et al., 2022, op. cit., s. 17.

rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí z 19. října 1996 (čl. 22 a 23). Formulace výhrady ve všech výše jmenovaných úmluvách i dalších mezinárodních smlouvách uzavřených na půdě HCCH se velmi podobají nebo jsou dokonce totožné, což odpovídá poslání HCCH jako organizace zřízené za účelem unifikace mezinárodního práva soukromého.

Dalším významným nástrojem mezinárodního práva procesního, který obsahuje ustanovení o veřejném pořádku, je Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů uzavřená 10. června 1958 v New Yorku, tzv. Newyorská úmluva. Smluvními státy jsou všechny členské státy Evropské unie, oblast věcné působnosti Newyorské úmluvy proto není upravena unijním právem. V rámci mezinárodního práva soukromého se jedná o mezinárodní úmluvu s nejvyšším počtem smluvních států, v současné době jich je 172.⁹³

Na rozdíl od praxe jiných států, v bilaterálních smlouvách o právní pomoci uzavřených Českou republikou výhradu veřejného pořádku téměř nenajdeme, výjimku tvoří pouze Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Rakouskou republikou o právní pomoci ve věcech trestních z 10. listopadu 1961 (čl. 5) a Smlouva mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o právní pomoci poskytované justičními orgány a o úpravě některých právních vztahů v občanských a trestních věcech z 29. října 1992 (čl. 23).⁹⁴

2.2. Unijní právo

Výhradu veřejného pořádku obsahují i nařízení EU z oblasti mezinárodního práva soukromého. Stěžejními prameny výhrady veřejného pořádku jako důvodu pro odmítnutí užití ustanovení cizího rozhodného práva jsou nařízení Řím I (čl. 21) a nařízení Řím II (čl. 26), jakož i nařízení Řím III (čl. 12) přijaté v rámci posílené spolupráce, jíž se však Česká republika neúčastní. V rozsahu působnosti nařízení Řím I lze použít ustanovení rozhodného práva odmítnout pouze v případě, že by bylo *zjevně neslučitelné* s veřejným pořádkem místa soudu. Totožnou formulaci výhrady nalezneme v nařízení Řím II a Řím III.

Na návrh dotčené strany řízení lze odeprít uznání a výkon rozhodnutí či veřejné listiny vydaných v jiném členské státě pro zjevný rozpor s veřejným pořádkem dožádaného členského státu podle nařízení o výživném [čl. 24 písm. a)], nařízení Brusel I bis [čl. 45 odst. 1 písm. a) a čl. 58 odst. 1] a nařízení Brusel II ter [čl. 38 písm. a), čl. 39 odst. 1 písm. a), čl. 69 odst. 1 písm. a) a čl. 69 odst. 1 písm. a)]. Čl. 33 nařízení o úpadku obsahuje vedle výhrady veřejného pořádku

⁹³ Seznam smluvních států lze nalézt na oficiálních internetových stránkách Newyorské úmluvy. Dostupné z: <https://www.newyorkconvention.org/list-of-contracting-states>.

⁹⁴ BĚLOHLÁVEK, 2008, op. cit., s. 352.

i dovětek, že odepřít uznání insolvenčního řízení nebo výkon rozhodnutí, která s takovým řízením souvisejí, lze zejména v případě rozporu se základními zásadami dožádaného státu nebo s ústavními právy a svobodami jednotlivce. Bělohávek toto ustanovení označuje za *quasi* definici veřejného pořádku v procesním právu.⁹⁵

Kombinaci výhrady veřejného pořádku v rovině kolizního práva a procesního práva obsahuje nařízení o dědictví [čl. 35, čl. 40 písm. a) a čl. 59 odst. 1]. Formulace výhrady v rovině hodnocení účinků rozhodného práva se shoduje s nařízením Řím I, výhrada veřejného pořádku jako důvod pro neuznání cizího rozhodnutí je totožná se zněním výhrady v nařízení Brusel I bis.

Vztah nařízení k mezinárodním smlouvám výslovně řeší pouze některá z nich. Nařízení Řím I stanoví svou aplikační přednost mezi členskými státy ve vztahu k mezinárodním smlouvám uzavřeným výlučně mezi členskými státy, které se týkají předmětu právní úpravy nařízení Řím I.⁹⁶ Z ostatních nařízení se poměru k mezinárodním úmlouvám věnují např. čl. 67 až 73 nařízení Brusel I bis nebo čl. 94 až 99 nařízení Brusel II ter. Tam, kde výslovnou úpravu vztahu k jiným právním předpisům nařízení neobsahuje, se uplatní různá řešení založená na pravidlech vycházejících z mezinárodního práva veřejného či primárního práva EU.⁹⁷ Ohledně úmluv uzavřených mezi Českou republikou a třetími státy platí, že práva a závazky z těchto dohod nejsou dotčeny, jsou-li tyto dohody slučitelné s unijním právem.⁹⁸

2.3. Vnitrostátní právní předpisy

V právním řádu České republiky se s výhradou veřejného pořádku setkáme v § 4 ZMPS. Systematicky je zařazena mezi úvodní ustanovení zákona, jedná se tak o obecnou úpravu pro celý právní předpis, následující ustanovení ZMPS užití výhrady veřejného pořádku blíže konkretizují. Obecné ustanovení o výhradě veřejného pořádku v § 4 ZMPS vychází z § 36 dřívějšího ZMPSP, definice výhrady nicméně prošla proměnou. Bývalé ustanovení o veřejném pořádku definovalo i samotný obsah veřejného pořádku tak, že zahrnuje „*zásady společenského a státního zřízení České republiky a jejího právního řádu, na nichž je nutno bez výhrady trvat.*“ Současná formulace výhrady veřejného pořádku nechává vymezení pojmu plně na rozhodovací praxi soudů a odborné literatuře, a oproti předchozí úpravě přidává důraz na výjimečnost uplatnění výhrady zařazením slovního spojení (tzv. haagské formule) *zjevně přičily*. Úmyslem zákonodárce bylo v ZMPS

⁹⁵ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Výhrada veřejného pořádku hmotněprávního a procesního ve vztazích s mezinárodním právem*. Právník. 2006, s. 1294.

⁹⁶ Čl. 28 odst. 2 nařízení Řím I.

⁹⁷ KUČERA et al., 2015, op. cit., s. 61.

⁹⁸ Čl. 351 SFEU.

kontinuálně navázat na předchozí § 36 ZMPSP a je tedy možné při výkladu pojmu veřejného pořádku vycházet ze závěrů judikatury k dřívějšímu zákonu⁹⁹ se zohledněním závazků plynoucích z členství České republiky v Evropské unii.¹⁰⁰

Dle ZMPS se výhrada veřejného pořádku aplikuje zejména jako důvod pro vyloučení užití konkrétního ustanovení cizího právního řádu určeného na základě kolizní normy (§ 4 ZMPS) a jako důvod pro odepření uznání cizího rozhodnutí či rozhodčího nálezu [§ 15 odst. 1 písm. e), § 63 odst. 2 a § 121 písm. d) ZMPS].¹⁰¹ Pojem cizí rozhodnutí dle ZMPS zahrnuje rozhodnutí soudů a úřadů cizího státu o právech a povinnostech soukromoprávní povahy, o kterých by v ČR rozhodovaly soudy, dále cizí soudní smíry a notářské i jiné veřejné listiny v těchto věcech.¹⁰² Dále lze pro rozpor s veřejným pořádkem odepřít uznání zbytkové kategorie právních poměrů a skutečností, které vznikly v cizině nebo podle zahraničního právního řádu, a zároveň je nelze podřadit pod dvě výše uvedené roviny užití výhrady veřejného pořádku (§ 4 ZMPS). Takovým právním poměrem může být například poměr otroka a jeho pána.¹⁰³

Výhradu veřejného pořádku lze také uplatnit vůči ujednání o příslušnosti zahraničního soudu, které je v rozporu s veřejným pořádkem (§ 86 ZMPS) a jako důvod pro odepření žádosti o právní pomoc z ciziny a odmítnutí postupu podle cizího procesního předpisu [§ 103 písm. b) a 104 odst. 1 ZMPS]. Při realizaci aktivní a pasivní mezinárodní právní pomoci dochází k výkonu cizí státní moci na území dožádaného státu a výhrada veřejného pořádku zde tak působí jako obranný štít základních zásad právního řádu a státního zřízení dožádaného státu. Odmítnout je možné pouze takový úkon, jehož provedení by představovalo rozpor s veřejným pořádkem, a to například z důvodu závažného zásahu do procesních práv účastníků řízení. Fišerová jako příklad uvádí výslech svědka za použití fyzického násilí.¹⁰⁴ S veřejným pořádkem nebude v rozporu dožádání úkonu, který právní řád České republiky nezná. Příkladem zde může být výslech svědka pod přísahou.¹⁰⁵

Případný rozpor mezi právními prameny na vnitrostátní a mezinárodní úrovni řeší § 2 ZMPS, který stanovuje, že ustanovení ZMPS se použije v mezích ustanovení vyhlášených mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána, a přímo použitelných ustanovení evropského práva. Ve spojení s čl. 10 Ústavy tak lze učinit závěr, že přímo použitelná ustanovení

⁹⁹ BŘÍZA, BŘICHÁČEK In: BŘÍZA et al., 2014, op. cit., s. 23.

¹⁰⁰ Čl. 1 odst. 2 ú. z. č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

¹⁰¹ Bliže kapitola 4.

¹⁰² § 14 ZMPS.

¹⁰³ BŘÍZA, BŘICHÁČEK In: BŘÍZA et al., 2014, op. cit., s. 29.

¹⁰⁴ FIŠEROVÁ, Zuzana. § 103 [Podmínky poskytnutí právní pomoci]. In: BŘÍZA et al., 2014, op. cit., s. 594.

¹⁰⁵ Přestože tuzemský právní řád přísežný výslech nezná, ZMPS postup provedení dožádání takového úkonu upravuje v § 104 odst. 2 až 4 ZMPS. Takový postup tedy není v rozporu s veřejným pořádkem.

práva EU a vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je ČR vázána, mají přednost před ustanoveními ZMPS. Výhrada veřejného pořádku v ZMPS bude tedy aplikována pouze na otázky mezinárodními smlouvami a unijním právem neupravené. Mezinárodní právo soukromé a úprava výhrady veřejného pořádku je v rámci Evropské unie silně harmonizována. Dle mezinárodních smluv či ZMPS bude postupováno zejména ve věcech osobního stavu, způsobilosti fyzických osob k právům a právním úkonům, určení rodičovství, věcných práv, rozvodů a rozhodnutí souvisejících s rozhodčím řízením, jakož i ve všech případech uznávání a výkonu rozhodnutí vydaných ve třetích zemích.¹⁰⁶

¹⁰⁶ BŘICHÁČEK, Tomáš. § 14 [Úvodní ustanovení k uznávání cizích rozhodnutí]. In: BŘÍZA et al., 2014, op. cit., s. 99.

3. Podmínky aplikace výhrady veřejného pořádku

K aplikaci výhrady veřejného pořádku je třeba přistupovat zdrženlivě a užívat ji v souladu s následujícími zásadami:

- (1) užití výhrady má výjimečnou povahu, neboť (a) obsah veřejného pořádku tvoří pouze základní a zásadní hodnoty tuzemského práva, a (b) předmětem hodnocení není cizí právní norma jako taková, ale účinky jejího užití v konkrétním posuzovaném případě; a zároveň
- (2) míra neslučitelnosti následku užití cizího práva musí dosahovat určité závažnosti, a to s ohledem na prostorovou a časovou intenzitu vztahu mezi posuzovaným případem a sudištěm.¹⁰⁷

Pouze takové užití výhrady veřejného pořádku, které vyhovuje výše uvedeným podmínkám, nejde proti smyslu kolizních norem. Jak varuje Rozehnalová, nadužívání výhrady veřejného pořádku může kolizní právo zahubit.¹⁰⁸ Výhrada v žádném případě nemůže sloužit jako nástroj k odmítnutí nepohodlného cizího práva, či institutu rozhodného práva, které právní řád státu fóra nezná. Dobou rozhodnou pro určení existence rozporu s veřejným pořádkem je vždy doba rozhodování.¹⁰⁹

3.1. Restriktivní výklad

Výhrada veřejného pořádku plní v právním řádu obrannou funkci, jejím účelem není přednostně prosazovat tuzemské hodnoty. Jedná se tak o krajní opatření poslední instance. Aplikace výhrady veřejného pořádku je předně omezena už samotným úzkým pojetím pojmu veřejný pořádek v mezinárodním právu soukromém, o kterém bylo pojednáno výše. Výjimečnost užití institutu podtrhují i formulace výhrady veřejného pořádku v jednotlivých právních rádech, např. belgický zákon o mezinárodním právu soukromém (*manifestement incompatible*),¹¹⁰ německý zákon o mezinárodním právu soukromém (*offensichtlich unvereinbar*),¹¹¹ jakož i § 4 ZMPS (*zjevně přičily*). K aplikaci výhrady je možné přistoupit jedině za situace, kdy by použití ustanovení cizího práva vedlo k nepředvídanému a nepřipustnému následku ve vztahu k základním hodnotám právního řádu a pojetí spravedlnosti státu fóra. Výjimečný charakter

¹⁰⁷ KUČERA et al., 2015, op. cit., s. 193-194.

¹⁰⁸ ROZEHNALOVÁ, 2016, op. cit., s. 169.

¹⁰⁹ KUČERA et al., 2015, op. cit., s. 194.

¹¹⁰ Čl. 20 zákona o mezinárodním právu soukromém (Belgie. Loi portant le Code de droit international privé, ze dne 16. července 2004).

¹¹¹ Čl. 6 uvozovacího zákona k občanskému zákoníku (Německo. Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche, ze dne 21. září 1994).

výhrady veřejného pořádku zdůrazňuje i ustálená rozhodovací praxe SDEU¹¹² a samotná ustanovení o výhradě veřejného pořádku v jednotlivých unijních nařízeních.¹¹³ Má-li být rozpor se základními zásadami, na kterých spočívá právní řád státu soudu, zjevný, musí být také na první pohled určitelný, očividný. Jedná se tedy o tak závažný zásah do hodnot a zásad fóra, který je neúnosný, nikoliv o pouhou rozdílnost právních úprav.

Jako příklad lze uvést rozsudek Nejvyššího soudu, ve kterém bylo konstatováno, že zjevný rozpor s veřejným pořádkem nepředstavuje pouhá absence právní úpravy skutkových podstat pro jednostranné rozvázání pracovního poměru v rámci rozhodného práva.¹¹⁴ Žalobkyně v řízení před soudem namítala, že výpověď, která jí byla udělena dopisem s okamžitou účinností bez udání důvodu a plně v souladu s právem Spojených států, kterým se řídila pracovní smlouva, se zjevně příčí veřejnému pořádku a užití cizího práva v tomto rozsahu je tedy třeba odmítnout. Nejvyšší soud uvedl, že výpovědní důvody obsažené v českém zákoníku práce jsou sice kogentní povahy,¹¹⁵ nicméně se jedná pouze o jeden z možných způsobů zajištění ochrany zaměstnance proti nežádoucím důsledkům skončení pracovního poměru a nejde tedy o ustanovení, na jejichž aplikaci je třeba bezvýhradně a vždy trvat. Nahrazení výpovědní doby vyplacením platu za odpovídající období je navíc způsobilé odvrátit bezprostřední účinky výpovědi, tedy plní stejnou funkci jako výpovědní doba a poskytuje zaměstnanci adekvátní ochranu před dopady ukončení pracovního poměru. Takové řešení je přiměřeným materiálním výrazem uznání práva na přiměřenou výpovědní dobu¹¹⁶ a plně v souladu se základními principy českého právního řádu a veřejným pořádkem. Pokud by však právní řád Spojených států neobsahoval žádnou ochranu zaměstnance před negativními dopady ukončení pracovního poměru, závěr o rozporu s veřejným pořádkem by mohl být odlišný.

Soud nezkoumá slučitelnost samotného ustanovení rozhodného práva s veřejným pořádkem, předmětem posuzování je konkrétní účinek, který cizí normy na území státu soudu vyvolávají v posuzované věci při současném uvážení individuálních okolností případu.¹¹⁷ Proces vydávání normativních aktů představuje projev svrchovanosti každého státu, hodnocení cizích právních norem soudem jiného státu tak není přípustné, bylo by totiž zásahem do zásady

¹¹² Rozsudek Soudního dvora C-145/86 ve věci Hoffman v. Krieg ze dne 4. února 1988, bod 21; rozsudek Soudního dvora C-7/98 ve věci Krombach ze dne 28. března 2000, bod 37; rozsudek Soudního dvora C-619/10 ve věci Trade Agency ze dne 6. září 2012, bod 51; rozsudek Soudního dvora C-681/13 ve věci Diageo Brands ze dne 16. července 2015, bod 21.

¹¹³ Např. nařízení o dědictví klade důraz na výjimečnost institutu nejen v samotné formulaci výhrady v jednotlivých člancích [čl. 35 a čl. 40 písm. a), čl. 59 odst. 1], ale i v rec. 58 preambule.

¹¹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. prosince 2008, sp. zn. Cdo 4196/2007.

¹¹⁵ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce.

¹¹⁶ Čl. 4 odst. 4 Evropské sociální charty.

¹¹⁷ KAPITÁN, 2004a, op. cit., s. 215.

svrchované rovnosti států či by mohlo představovat nepřípustné vměšování do vnitřních záležitostí státu.¹¹⁸ Soudce se tedy omezuje pouze na hodnocení účinků, které užití cizí normy vyvolává v tuzemsku v konkrétním případě a pomocí výhrady veřejného pořádku koriguje nepředvídané důsledky, které mohou ve výjimečných případech při aplikaci hodnotově neutrálních kolizních norem nastat. Soudce díky výhradě stanoví výsledek z pohledu státu soudu spravedlivější a slučitelný s místním hodnotovým žebříčkem. Důsledkem tohoto postupu pak může dojít k situaci, kdy v jednom případě bude účinek ustanovení cizího rozhodného práva posouzen jako souladný s veřejným pořádkem státu soudu a v druhém případě bude totožné ustanovení na základě výhrady veřejného pořádku vyloučeno z aplikace.¹¹⁹

Takovou situaci lze ilustrovat na příkladu teoretického manželství uzavřeného dle práva státu Andorra. Andorrský právní řád stanovuje minimální věk pro uzavření manželství 16 let, ve výjimečných případech však soud může povolit sňatek i u osob, které dovršily 14. rok věku.¹²⁰ Pokud bychom kromě věku snoubenců nechali stranou ostatní skutkové okolnosti posuzovaného právního poměru, mělo by být manželství uzavřené dvacetiletými snoubenci podle práva státu Andorra v České republice bez překážek uznáno, a to navzdory skutečnosti, že samotné ustanovení andorrského zákona stanovuje věk pro uzavření manželství z pohledu českého soudce nepřijatelně nízký. I když teoretický účinek ustanovení andorrského právního řádu není slučitelný s českým veřejným pořádkem, odmítnuto bude uznání pouze takového právního poměru, kde by nepřípustný účinek uznáním skutečně nastal, tj. pouze pokud by se v konkrétním případě jednalo o snoubence mladší šestnácti let, neboť tato věková hranice je považována za nejnižší únosnou.¹²¹

3.2. Vztah ke státu soudu

Předpoklad užití výhrady veřejného pořádku představuje také vazba sledovaného případu ke státu soudu. Tento aplikační požadavek vyplývá z doktríny a rozhodovací praxe soudů, jednotlivé předpisy mezinárodního práva soukromého jej obvykle výslovně nestanoví.¹²² Nebezpečí vzniku nežádoucích důsledků je úměrné síle spojení ve smyslu prostorovém

¹¹⁸ KUČERA et al., 2015, op. cit., s. 193.

¹¹⁹ BOGDAN, Michael. *Private International Law as Component of the Law of the Forum: General Course* [online]. Vol. 13. DORDRECHT: Martinus Nijhoff, 2012 [cit. 2023-05-16], s. 228.

¹²⁰ Čl. 20 odst. 1 zákona o právu manželském (Andorra. Llei qualificada del matrimoni, ze dne 30. června 1995). Tato věková hranice je dlouhodobě kritizována Výborem OSN pro odstranění všech forem diskriminace žen, blíže *Concluding observations on the fourth periodic report of Andorra. Committee on the Elimination of Discrimination against Women. CEDAW/C/AND/CO/4. 13. 11. 2019* [cit. 2023-05-16], bod 43.

¹²¹ KUČERA et al., 2015, op. cit., s. 194. Ke stejnému závěru dochází i MILLS. Blíže MILLS, 2008, op. cit., s. 218.

¹²² Výjimku tvoří např. čl. 21 zákona o mezinárodním právu soukromém (Belgie. Loi portant le Code de droit international privé, ze dne 16. července 2004).

i časovém.¹²³ Určitý poměr rozhodovaného skutkového stavu ke státu fóra musí být dán už z důvodu, aby mohla být založena mezinárodní příslušnost soudu, ne vždy však bude toto spojení dostatečně intenzivní, aby bylo ospravedlnitelné i užití výjimečného institutu výhrady veřejného pořádku. Čím více je případ navázán na území státu soudu, tím více se může prosadit veřejný pořádek daného státu a hodnoty tímto právním řádem chráněné. Významné teoretické přístupy v souvislosti s intenzitou vztahu ke státu soudu, jejichž závěry lze aplikovat i v českém právním prostředí, byly rozpracovány ve Francii a Německu.¹²⁴

Francouzská doktrína se otázce intenzity vztahu věnovala zejména v minulém století, kdy došlo k rozvoji konceptu *ordre public atténué*, který klade důraz na časový aspekt vztahu k sudišti.¹²⁵ Prvním rozhodnutím, kde se francouzské soudy spojením případu a sudiště zabývaly, se stal rozsudek ve věci Rivière z roku 1953.¹²⁶ Předmětem sporu byl vyživovací nárok bývalé manželky v rámci řízení o rozvodu. Francouzská státní občanka a ruský státní občan uzavřeli na území Francie manželství, přestěhovali se do Ekvádoru a po určité době podali žádost o rozvod vzájemnou dohodou, které bylo vyhověno, a manželství bylo rozvedeno. Bývalá manželka uzavřela další manželství s panem Rivière, poté opět došlo k rozvodu, tentokrát byl návrh podán ve Francii. Pan Rivière nicméně ve francouzském řízení o rozvodu vznesl námitku, že druhé manželství nebylo platně uzavřeno, neboť ekvádorské rozhodnutí o rozvodu nemůže být z důvodu rozporu s veřejným pořádkem na území Francie uznáno, když rozvod vzájemnou dohodou tehdejší francouzské právo neupravovalo. *Cour de cassation* však uvedl, že je nutné rozlišovat situace, kdy má na území Francie vzniknout určitý právní poměr dle cizího práva, a kdy se jedná pouze o přiznání účinků právnímu poměru již vzniklému v zahraničí. V případě uznání právního poměru, který řádně vznikl v zahraničí podle tamního práva, má veřejný pořádek pouze oslabený účinek, a to za účelem podpory mezinárodního souladu soudních rozhodnutí a legitimního očekávání účastníků řízení. Dle *Cour de cassation* tedy není v rozporu s francouzským veřejným pořádkem uznat rozhodnutí o rozvodu vydané v zahraničí v souladu s tamním právním řádem, přestože v tehdejší době byl rozvod vzájemnou dohodou institutem ve Francii neznámým.

Stejně tak se tyto závěry uplatní v případě nároků vzniklých v souvislosti s polygammím manželstvím, které nelze na území Francie platně uzavřít, nicméně v případě uznání polygammího manželství jako právního poměru vzniklého dříve v zahraničí, a to například v rámci předběžné otázky v řízení o vyživovací povinnosti vůči druhé manželce, bude na základě *ordre public atténué*

¹²³ KUČERA et al., 2015, op. cit., s. 194.

¹²⁴ TÝČ, ROZEHNALOVÁ, 2002, op. cit., s. 642-643.

¹²⁵ V překladu zeslabený veřejný pořádek.

¹²⁶ Rozhodnutí *Cour de cassation*, Chambre civile 1, ve věci Rivière ze dne 17. dubna 1953, věc č. 26.

právní poměr na území Francie uznán za předpokladu, že manželství bylo platně uzavřeno na území státu, jehož právní řád polygamní manželství zakotvuje.¹²⁷ Doktrína *ordre public atténué* umožňuje soudci dožádaného státu přiznat účinky rozhodnutí vydanému na území jiného státu, které je založeno na takovém ustanovení cizího právního řádu, jehož důsledky by v rovině aplikace rozhodného práva nebyly s veřejným pořádkem dožádaného státu slučitelné. Avšak v rámci procesu uznání rozhodnutí, resp. právního poměru, ke shledání rozporu s veřejným pořádkem nedojde, neboť převáží zájem na zachování platnosti právních poměrů vzniklých v zahraničí.¹²⁸

S rozvojem dopravních prostředků a dopravy obecně však vyšlo najevo, že koncept *ordre public atténué* není zrychlujícím se přesouváním osob přizpůsoben a že lze kritériem časového spojení vědomě manipulovat, a to zcela jednoduše, například uzavřením manželství během dovolené v zahraničí. Přestože by posuzovaný případ objektivně vykazoval silnou vazbu na stát fóra, dle teorie *ordre public atténué* by nebylo možné výhradu veřejného pořádku aplikovat.¹²⁹ Intenzita vztahu případu ke státu soudu proto začala být posuzována nejen z hlediska časového, ale i prostorového.

Rozhodnutím, které překonalo striktní aplikaci doktríny *ordre public atténué*, se stalo rozhodnutí *Cour de cassation* z roku 1981 v případě De Pedro.¹³⁰ Zde se jednalo o rozvod mezi francouzskou občankou a španělským státním příslušníkem. Tehdejší francouzské kolizní normy určily jako rozhodné právo španělské, které rozvod neumožňovalo. Přestože navrhovatelkou byla francouzská státní příslušnice s bydlištěm ve Francii, kde liberálnější právní úprava rozvody povolovala, v důsledku pravidla obsaženého v kolizní normě nebylo možné manželství rozvést. Přestože se jednalo o právní poměr vzniklý v zahraničí v souladu s tamním právním řádem, *Cour de cassation* konstatoval, že v případě, kdy je navrhovatelem francouzský státní příslušník s bydlištěm na území Francie, je nutné ustanovení cizího rozhodného práva, které zakazuje rozvést manželství, vyloučit z užití jako rozporné s francouzským veřejným pořádkem, a to vzhledem k velmi úzké objektivní vazbě právního poměru na francouzské území. V souladu s konceptem *ordre public de proximité* se tak výhrada veřejného pořádku uplatní tam, kde posuzovaný případ vykazuje tak intenzivní prostorovou vazbu na stát fóra, která ospravedlní potřebu ochrany

¹²⁷ GANNAGÉ, Léna. L'ordre public international à l'épreuve du relativisme des valeurs. *Travaux du Comité français de droit international privé* [online]. PERSÉE: Université de Lyon, CNRS & ENS de Lyon. 2009 [cit. 2023-05-16], roč. 18, s. 211.

¹²⁸ PRETELLI, Illaria. Art. 40 [Motifs de Non-Reconnaissance]. In: BONOMI, Andrea a Patrick WAUTELET. *Le droit européen des successions : commentaire du règlement (UE) n° 650/2012 du 4 juillet 2012*. 2. vyd. Bruxelles: Bruylant, 2015, s. 644.

¹²⁹ BIHANNIC, Kevin. *Repenser l'ordre public de proximité : d'une conception hiérarchique à une conception proportionnelle* [online]. Paris, 2017 [cit. 2023-05-16]. Disertační práce. Université Panthéon-Sorbonne - Paris I, Droit, s. 14.

¹³⁰ Rozhodnutí *Cour de cassation*, Chambre civile 1, ve věci de Pedro ze dne 1. dubna 1981, věc č. 79-13.959.

tuzemských hodnot.¹³¹ Soud tedy neposuzuje pouze časový aspekt vzdálenosti případu a státu soudu, ale zohledňuje i navázání všech skutkových okolností případu, jež existují v době rozhodování, na místo sudiště. Čím vzdálenější je případ tuzemsku, tím otevřenější se právní řád státu soudu zdá vůči působení zahraničních norem,¹³² neboť čím nevýraznější je vazba k fóru, tím méně závažný je i zásah do principů a zásad státu soudu.¹³³

Koncept *ordre public de proximité* byl aplikován i v případech určování rodičovství, kdy dle ustálené rozhodovací praxe *Cour de cassation* bylo odmítnuto užití ustanovení cizího rozhodného práva, které nedovoluje určení rodičovství k dítěti pouze v případě, kdy má dítě bydliště na území Francie či je francouzským státním příslušníkem. V ostatních případech nebyla výhrada veřejného pořádku aplikována, neboť rovnost dětí narozených v manželství a mimo něj nebyla považována ve Francii za tak významnou součást veřejného pořádku, aby bylo nutné ji chránit univerzálně.¹³⁴ Vývoj v oblasti mezinárodní ochrany lidských práv a evropské integrace nicméně postupně ukázal, že i v případě velmi slabé intenzity vztahu případu ke státu soudu může rozpor s veřejným pořádkem nastat. V souladu s rozhodovací praxí ESLP je totiž rovnost příbuzenství dětí narozených v manželství a mimo něj chráněna čl. 8 (právo na respektování rodinného a soukromého života) a čl. 14 (zákaz diskriminace) Úmluvy.¹³⁵ Ochrana základních práv obsažených v Úmluvě nemůže být omezena pouze na případy dostatečně silného spojení se státem fóra, základní práva v ní obsažená jsou smluvní státy povinny chránit vždy.¹³⁶ Navíc v případě aplikace výhrady veřejného pořádku zakotvené v unijním předpise je dle převažujícího doktrinárního názoru nutné intenzitu vztahu ke státu soudu posuzovat jinak. V souladu s principy primárního práva postačí, vykazuje-li případ dostatečně silnou vazbu na kterýkoliv členský stát, nejen na stát sudiště.¹³⁷ Proto i striktní aplikace *ordre public de proximité* byla ve Francii postupně překonána, přelomovým v tomto ohledu se stalo rozhodnutí *Cour de cassation* z roku 2020.¹³⁸ Marocká státní občanka žijící se svým potomkem ve Francii podala návrh na určení otcovství marockého státního příslušníka. Kolizní normy určily jako rozhodné marocké právo, které neumožňuje určení otcovství k dítěti narozenému mimo manželství. *Cour de cassation* v tomto případě vyloučil marocké právo z použití jako odporující veřejnému pořádku, neboť ustanovení

¹³¹ V překladu podmíněný veřejný pořádek. Doktrína byla inspirována německým pojetím *Inlandsbeziehung*. Blíže GANNAGÉ, 2009, op. cit., s. 216.

¹³² GANNAGÉ, 2009, op. cit., s. 217.

¹³³ BIHANNIC, 2017, op. cit., s. 12.

¹³⁴ Rozhodnutí *Cour de cassation*, Chambre civile 1, ve věci Latouz, ze dne 10. února 1993, věc č. 89-21.997; rozhodnutí *Cour de cassation*, Chambre civile 1, ve věci Léana-Myriam ze dne 10. května 2006, věc č. 05-10.299.

¹³⁵ Rozhodnutí ESLP ve věci Marckxová proti Belgii ze dne 13. června 1979, stížnost č. 6833/74.

¹³⁶ KAPITÁN, 2004a, op. cit., s. 220; CORTHAUT, op. cit., s. 30-31.

¹³⁷ PFEIFFER, Magdalena. *Dědický statut - právo rozhodné pro přeshraniční dědické poměry*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 45-46. Shodně MEYER In: MEYER et al., 2022, op. cit., s. 23.

¹³⁸ Rozhodnutí *Cour de cassation*, Chambre civile 1, ze dne 16. prosince 2020, věc č. 19-20.948.

cizího práva, které neumožňuje určení otcovství mimo manželství, musí být odmítnuto jako odporující veřejnému pořádku, pokud má za následek zbavení nezletilého dítěte práva na určení jeho příbuzenství.¹³⁹

Dnes je tak na oba přístupy hleděno spíše jako na pomocná kritéria při aplikaci výhrady veřejného pořádku, doktríny jsou v zásadě propojeny a doplňují se. *Ordre public de proximité* může například v některých situacích umožnit moderaci užití výhrady veřejného pořádku u právních poměrů vzniklých v zahraničí – zatímco na základě *ordre public atténué* nebude s ohledem na časový faktor vazby rozpor s veřejným pořádkem shledán, díky *ordre public de proximité* bude uznání právního poměru odmítnuto, existuje-li úzká vazba právního poměru na stát fóra.¹⁴⁰

Z výše uvedeného je patrné, že čím více bude posuzovaný případ navázán na stát fóra, tím výrazněji mohou vyniknout místní součásti veřejného pořádku a ochrana místních hodnot. V opačném případě lze o výhradě veřejného pořádku uvažovat jen ve vztahu k hodnotám chráněným na univerzální úrovni.¹⁴¹ Užitím aplikační zásady výhrady veřejného pořádku o časové a prostorové intenzitě vazby dochází k širší toleranci odlišných hodnot, která vede k zachování již nabytých práv na základě cizího právního řádu, možnosti uznání osobního statusu v jiném státě a zabraňuje vzniku nesouladných rozhodnutí a neslučitelných osobních statusů ve více státech. Zároveň však je stále zaručena ochrana těch hodnot a zásad, které jsou vnímány jako nejzásadnější nejen státem fóra, ale i celým mezinárodním společenstvím.¹⁴²

Přestože právní teorie a rozhodovací praxe soudů poskytují vodítka pro posuzování intenzity vztahu případu ke státu soudu, užití výhrady veřejného pořádku stále zůstává do značné míry nejisté a nepředvídatelné. Nelze totiž zobecnit, které navazující kritérium je tím nejvýznamnějším a které nejvíce prokazuje vazbu mezi případem a územím státu fóra. Francouzská judikatura i odborná literatura citují jako významná navazující kritéria při posuzování síly vztahu mezi právním poměrem a územím státu fóra státní občanství a obvyklý pobyt.¹⁴³ Jako příklady objektivně slabšího vztahu lze uvést mezinárodní příslušnost soudu založenou pouze na přítomnosti majetku, který tvoří součást pozůstalosti, ve státě fóra,¹⁴⁴ či *forum necessitatis*.¹⁴⁵

¹³⁹ Nepřímo se od striktní aplikace *ordre public de proximité* Cour de cassation odklonil již v roce 2011 (Rozhodnutí Cour de cassation, Chambre civile 1, ze dne 26. října 2011, věc č. 09-71369; rozhodnutí Cour de cassation, Chambre civile 1, ze dne 28. září 2017, věc č. 16-19654), avšak až v rozhodnutí z roku 2020 bylo explicitně stanoveno, že není třeba zkoumat existenci vazby na stát soudu.

¹⁴⁰ BIHANNIC, 2017, op. cit., s. 417.

¹⁴¹ MEYER In: MEYER et al., 2022, op. cit., s. 23.

¹⁴² BONOMI, Andrea. Article 35 [Ordre public]. In: BONOMI, WAUTELET, 2015, op. cit., s. 578.

¹⁴³ JOUBERT Natalie a Horatia MUIR WATT. Conflit des juridictions. *Revue critique de droit international privé* [online]. 2010 [cit. 2023-05-16], roč. 99, č. 2, s. 367.

¹⁴⁴ Příslušnost založená dle čl. 10 odst. 2 nařízení o dědictví.

¹⁴⁵ Např. mezinárodní příslušnost založená na základě čl. 11 nařízení o dědictví.

Stejně tak u předběžné otázky bývá vazba na stát soudu zpravidla slabší, než u otázky hlavní, a úvaha o případném rozporu s veřejným pořádkem musí této intenzitě vztahu odpovídat.¹⁴⁶ Vždy je však nutné hodnotit vztah případu k území soudiště v kontextu konkrétních skutkových okolností. Tato aplikační podmínka může vést k nežádoucí rozdílnosti v rozhodování, neboť soudce musí vyhodnotit sílu vazby a nutnost užití výhrady veřejného pořádku v jednotlivém posuzovaném případě při uvážení individuálních okolností.¹⁴⁷ I z tohoto důvodu je třeba k aplikaci výhrady veřejného pořádku přistupovat jako k prostředku *ultima ratio*.

¹⁴⁶ BOGDAN, 2012, op. cit., s. 231-232.

¹⁴⁷ TÝČ, ROZEHNALOVÁ, 2002, op. cit., s. 642.

4. Roviny použití výhrady veřejného pořádku

Výhrada veřejného pořádku se uplatní jak v rámci aplikace cizího rozhodného práva, tak při uznání a výkonu cizích rozhodnutí, soudních smírů, veřejných listin a rozhodčích nálezů. V kolizní rovině při zvažování účinků cizího rozhodného práva je nutné zejména správně a dostatečně zjistit obsah cizího rozhodného práva, jakož i vyřešit otázku, jak vyřazené ustanovení nahradit. Výhrada veřejného pořádku v procesu uznání a výkonu cizího rozhodnutí je zejména v důsledku zákazu přezkumu ve věci samé uplatňována zdrženlivěji než v rovině užití rozhodného práva. Úvaha o aplikaci výhrady veřejného pořádku musí také odpovídat omezené intenzitě spojení rozhodnutí a území státu soudu (zejména z hlediska časového), se kterou se soudce v procesu uznání a výkonu rozhodnutí často setkává.

4.1. Výhrada veřejného pořádku jako výjimka z použití cizího rozhodného práva

Hmotněprávní, někdy také kolizní výhrada veřejného pořádku slouží jako korektiv účinků užití norem zahraničního právního řádu v rovině kolizního práva.¹⁴⁸ Výhrada musí být činěna vůči konkrétním účinkům aplikace ustanovení cizího práva v rozhodovaném případě, nikoliv vůči normativnímu aktu jako takovému. Základním předpokladem pro použití výhrady veřejného pořádku v rovině kolizního práva je existence soukromoprávního vztahu obsahujícího mezinárodní prvek. Mezinárodní prvek vyjadřuje určitý vztah právního poměru k zahraničí, přičemž může spočívat v subjektech právního vztahu (např. nejméně jeden subjekt je zahraniční osobou), právně relevantní skutečnosti, jež má nastat či nastala v zahraničí (např. v zahraničí došlo ke splnění závazku) či předmětu právního poměru (např. nemovitost nacházející se na území jiného státu). Mezinárodní prvek musí být taktéž pro právní poměr dostatečně významným.¹⁴⁹

Orgán rozhodující v konkrétním případě tedy po zjištění své mezinárodní příslušnosti nejprve kvalifikuje dle tuzemských předpisů a pravidel skutkový stav, následně určí rozhodné právo a zjistí jeho obsah.¹⁵⁰ Posléze zhodnotí hypotetické důsledky, které by užití ustanovení cizího práva v konkrétním případě vyvolalo, a posoudí slučitelnost těchto účinků s tuzemským veřejným pořádkem. Výhradu veřejného pořádku lze aplikovat bez ohledu na druh kolizní normy, která rozhodné právo určila, tj. výhradu lze uplatnit i vůči účinkům rozhodného práva určeného na základě materializovaných či jiných kolizních norem.¹⁵¹

¹⁴⁸ KAPITÁN, 2004a, op. cit., s. 217.

¹⁴⁹ PAUKNEROVÁ, Monika a Magdalena PFEIFFER. § 1 [Předmět úpravy]. In: PAUKNEROVÁ et al., 2013, op. cit., s. 12.

¹⁵⁰ TÝČ, ROZEHNALOVÁ, 2002, op. cit., s. 641.

¹⁵¹ Jako je např. čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I. Blíže ROZEHNALOVÁ, TÝČ, 2006, op. cit., s. 132.

Pravidla zjišťování obsahu cizího práva nejsou unifikována, každý stát tento postup upravuje dle své vůle, a to buď v pozitivním právu či doktríně. V České republice se pravidla zjišťování obsahu zahraničního práva řídí § 23 ZMPS. Zahraniční právo soud zjišťuje z úřední povinnosti a použije jej stejným způsobem, jak je tomu činěno na území státu rozhodného právního řádu. Přitom není rozlišováno, zda se jedná o ustanovení soukromého či veřejného práva.¹⁵² Tuzemský soudce postupuje při aplikaci cizího práva na řešený případ stejným způsobem, jako by to činil soudce zahraniční, musí tedy zohlednit všechny prameny cizího práva, včetně judikatury, a také jejich hierarchii dle cizího právního řádu. Soud je oprávněn rozhodné právo užít pouze v mezích úpravy soukromoprávní otázky spadající do působnosti kolizní normy, která na právní řád odkázala.¹⁵³ Použití cizího práva taktéž nesmí být v rozporu s nutně použitelnými předpisy ČR.¹⁵⁴ Cizí právo není předmětem dokazování, soud zjišťuje jeho obsah všemi dostupnými prostředky, buď jeho vlastním vyhledáním, ze znaleckého posudku zpracovaného znalcem z oboru právních vztahů k cizině, součinností toho účastníka řízení, který se cizího práva dovolává, nebo z vyjádření Ministerstva spravedlnosti.¹⁵⁵ V souladu s § 23 odst. 3 ZMPS vypracuje mezinárodní odbor civilní Ministerstva spravedlnosti na žádost soudu vyjádření o obsahu cizího práva. Obsah vyjádření není pro soud závazný, v řízení slouží jako listinný důkaz.¹⁵⁶ Pochybení soudu ve správnosti zjištění cizího práva a nakládání s ním je nesprávným právním posouzením, proti kterému se účastníci mohou bránit totožnými opravnými prostředky jako v případě porušení tuzemského práva, což má význam zejména s ohledem na řádné a mimořádné opravné prostředky účastníků řízení.¹⁵⁷

Mezinárodním nástrojem zjišťování obsahu cizího práva mohou být dvoustranné mezinárodní smlouvy o právní pomoci či mechanismus Londýnské úmluvy.¹⁵⁸ Na základě Londýnské úmluvy si jsou smluvní státy povinny poskytovat navzájem informace o organizaci soudnictví, obsahu obchodního a občanského práva a řízení v těchto oblastech.¹⁵⁹ Po zahájení soudního řízení zašle soudní orgán skrz Ministerstvo spravedlnosti žádost s vymezenými otázkami k zodpovězení cizímu orgánu.¹⁶⁰ Ten v odpovědi soud objektivně a nestranně informuje o právu

¹⁵² § 23 odst. 1 ZMPS.

¹⁵³ BŘÍZA, Petr a Zuzana FIŠEROVÁ. § 23 [Zjišťování a používání zahraničního práva]. In: BŘÍZA et al., 2014, s. 145.

¹⁵⁴ § 23 odst. 1 ZMPS.

¹⁵⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. června 2012, sp. zn. 33 Cdo 3117/2010; usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. října 2015, sp. zn. 33 Cdo 4334/2014.

¹⁵⁶ BŘÍZA, FIŠEROVÁ In: BŘÍZA et al., 2014, op. cit., s. 147.

¹⁵⁷ KUČERA et al., 2015, op. cit., s. 186.

¹⁵⁸ Londýnská úmluva byla uzavřena v rámci Rady Evropy, přistoupilo k ní celkem 47 smluvních států, včetně několika států, jež nejsou členy Rady Evropy (Bělorusko, Kostarika, Mexiko, Maroko a Rusko).

¹⁵⁹ Čl. 1 odst. 1 Londýnské úmluvy.

¹⁶⁰ Čl. 3 odst. 1 Londýnské úmluvy.

dožádaného státu, připojí text právních předpisů či soudních rozhodnutí a případně i další doplňující dokumenty.¹⁶¹ Dožádaný orgán má dle Londýnské úmluvy povinnost věc vyřídit co nejrychleji, zpravidla však bude odpověď doručena v řádu měsíců.¹⁶² Je proto vhodné s ohledem na rychlost a hospodárnost řízení postup dle Londýnské úmluvy využít pouze v případě, kdy nelze obsah cizího práva zjistit jinak, či jedná-li se o složitou právní otázku, která vyžaduje rozsáhlou analýzu cizí judikatury.¹⁶³ Vyjádření cizího orgánu slouží v soudním řízení jako listinný důkaz.

V rámci Evropské unie mohou soudy využít i kontaktních míst systému Evropské soudní sítě pro občanské a obchodní věci.¹⁶⁴ Tuzemský soudní orgán se obrátí na kontaktní místo s žádostí, ve které formuluje otázky ohledně obsahu cizího práva.¹⁶⁵ Tuzemské kontaktní místo, jímž jsou v ČR vybraní zaměstnanci mezinárodního odboru civilního Ministerstva spravedlnosti, žádost postoupí zahraničnímu kontaktnímu místu, které ji zpracuje a zašle zpět vyjádření. K vyřízení žádosti je stanovena lhůta třiceti dnů.¹⁶⁶ S informacemi získanými skrz Evropskou soudní síť pro občanské a obchodní věci je v řízení nakládáno jako s listinným důkazem.¹⁶⁷

Konkrétní způsob zjištění obsahu zahraničního práva vybírá soud dle okolností rozhodovaného případu, je však nutné zvolit reálně dostupné a účelné prostředky, které nepovedou k průtahům v soudním řízení, ale zajistí výsledek v přiměřené době.¹⁶⁸ Učiní-li soud všechna nezbytná opatření a obsah zahraničního práva se mu přesto zjistit nepodaří, použije v konkrétním případě české právo.¹⁶⁹

Jednotlivé státy ke zjišťování zahraničního práva přistupují velmi odlišně, některé považují zahraniční právo za skutkovou otázku, jiné za právní.¹⁷⁰ S tím poté souvisí i postup zjišťování jeho obsahu, zda záleží na stranách či jej z úřední povinnosti provádí soud. V oblasti harmonizovaných unijním právem se rozdílily mezi přístupy států k nakládání s cizím právem jeví jako nežádoucí.

¹⁶¹ Čl. 7 Londýnské úmluvy.

¹⁶² Čl. 12 Londýnské úmluvy.

¹⁶³ BŘÍZA, FIŠEROVÁ In: BŘÍZA et al., 2014, op. cit., s. 148.

¹⁶⁴ Síť byla vytvořena rozhodnutím Rady 2001/470/ES ze dne 28. května 2001 o vytvoření Evropské soudní sítě pro občanské a obchodní věci. Jako nástroj zjišťování cizího práva nabyla významu zejména po přijetí nařízení Řím I a Řím II.

¹⁶⁵ Čl. 5 rozhodnutí Rady 2001/470/ES ze dne 28. května 2001 o vytvoření Evropské soudní sítě pro občanské a obchodní věci (konsolidované znění).

¹⁶⁶ Čl. 8 rozhodnutí Rady 2001/470/ES ze dne 28. května 2001 o vytvoření Evropské soudní sítě pro občanské a obchodní věci (konsolidované znění).

¹⁶⁷ BŘÍZA, FIŠEROVÁ In: BŘÍZA et al., 2014, op. cit., s. 150.

¹⁶⁸ ZAVADILOVÁ, Marta a Pavla BELLOŇOVÁ. § 23 [Zjišťování a používání zahraničního práva]. In: PAUKNEROVÁ et al., 2013, op. cit., s. 172.

¹⁶⁹ § 23 odst. 5 ZMPS.

¹⁷⁰ Zahraniční právo je považováno za právní otázku zejména ve státech vycházejících z právního systému *common law*, jako je např. Irsko, Kypr či Malta, dále také i Lucembursko a Španělsko. Za skutkovou otázku je kromě České republiky zahraniční právo považováno např. ve Francii, Německu či Rakousku.

Z tohoto důvodu bylo v roce 2010 vypracováno 11 principů týkajících se jednotného postupu evropských států při aplikaci cizího práva, tzv. Madridské principy.¹⁷¹ Jedná se o zásady, které směřují k vyvážení existujících národních řešení a dosažení minimálního standardu v oblasti nakládání s cizím právem v EU. Orgán rozhodující v příslušné věci by měl dle Madridských principů zejména zjišťovat obsah cizího práva *ex officio* a rovněž spolupracovat s účastníky řízení, orgány jiných členských států i dalšími subjekty. Přestože při přípravě Madridských principů byla akcentována potřeba vtělit tato pravidla do formy závazného pramene práva na unijní úrovni, nestalo se tak. Dodnes tedy neexistuje unijní předpis, který by postup pro nakládání s cizím právem závazně stanovil, jednotlivá unijní nařízení pouze vymezují okruh otázek, které pod určitou kolizní normu spadají.¹⁷²

K odstranění rozporu s veřejným pořádkem postačí v některých případech vyloučení konkrétního ustanovení cizího práva. Soud tak například v dědickém řízení pouze nezohlední ustanovení rozhodného práva, které zakotvuje nerovné postavení dcery a syna zůstavitele a stále bude možné ve věci rozhodnout.¹⁷³ Vyřazením zjevně rozporného ustanovení cizího práva však ve většině případů vznikne mezera v právu, kterou bude třeba zaplnit. Je-li tato otázka řešena v aplikovatelném předpisu mezinárodního práva soukromého, řídí se soudce dle pravidel v něm obsažených.¹⁷⁴ Většinou však náhradní použitelné právo není právním předpisem řešeno, tak je tomu i u ZMPS či nařízení Řím I a nařízení Řím II. Možnosti postupu uvádí Kučera tři: aplikace odpovídajících norem *lex fori*, užití norem třetího státu, k němuž případ vykazuje užší vztah než ke státu fóra, a postup v souladu se zásadami právní oblasti, do které rozhodný právní řád patří.¹⁷⁵ Bělohlávek dále rozšiřuje o možnost užití jiných věcně blízkých ustanovení rozhodného právního řádu.¹⁷⁶ Takový postup může být například vhodný v případě, kdy cizí právní řád nepřiznává žádná dědická práva registrovanému partnerovi zůstavitele. Přistoupení k analogickému užití ustanovení rozhodného práva vztahujících se k dědickým právům manžela zůstavitele jsou svým obsahem bližší ostatním ustanovením rozhodného práva, a vzniklou mezeru

¹⁷¹ Podrobnou analýzu přístupu ke zjišťování cizího práva státy EU, jakož i výklad Madridských principů podává ESPLUGUES, Carlos. Harmonization of Private International Law in Europe and Application of Foreign Law: The „Madrid Principles“ of 2010. *Yearbook of Private International Law* [online]. Munich: sellier european law publishers, 2012 [cit. 2023-05-16], s. 273-298.

¹⁷² BŘÍZA, FIŠEROVÁ In: BŘÍZA et al., 2014, op. cit., s. 151.

¹⁷³ BONOMI In: BONOMI, WAUTELET, 2015, op. cit., s. 579.

¹⁷⁴ Např. v § 6 zákona o mezinárodním právu soukromém přikazuje vyloučené ustanovení nahradit normami státu soudu (Rakousko. Bundesgesetz über das internationale Privatrecht, ze dne 15. června 1978), čl. 21 zákona o mezinárodním právu soukromém přenechává soudci volbu mezi užitím jiných ustanovení rozhodného práva či belgického právního řádu (Belgie. Loi portant le Code de droit international privé, ze dne 16. července 2004).

¹⁷⁵ KUČERA et al., 2015, op. cit., s. 195.

¹⁷⁶ BĚLOHLÁVEK, 2008, op. cit., s. 402.

v právu mohou vyplnit vhodněji než ustanovení právního řádu státu soudu.¹⁷⁷ Dle Břízy je nutné tento postup primárně zvolit tam, kde byla provedena volba práva, neboť jedině tak bude skutečně zaručeno respektování autonomie vůle.¹⁷⁸

Soudce tedy bude mít na výběr z více řešení, nesmí však *a priori* odmítnout užití i ostatních ustanovení rozhodného práva, nahradit lze jen a pouze ta ustanovení, která jsou z aplikace pro rozpor svého účinku s veřejným pořádkem vyloučena.¹⁷⁹ Výše uvedená řešení nahrazení vyloučeného ustanovení nejsou hierarchicky uspořádána, soudce by měl vždy zvolit takovou metodu, která povede k nejlepšímu výsledku s ohledem na všechny okolnosti řešeného případu. V důsledku nahrazení vyloučeného ustanovení normami odlišného právního řádu, než je právo rozhodné (tj. *lex fori* nebo jiného práva), bude v některých případech soudce nucen přistoupit k adaptaci, neboť na posouzení právního poměru bude zároveň užito více právních řádů.¹⁸⁰

S výhradou veřejného pořádku v kolizním právu se pojí i problematika *forum shopping*. K projednání věci může být založena příslušnost více soudů z různých států, a účastník řízení tedy bude mít na výběr, u kterého z nich svůj nárok uplatní. Strany také mohou využít institut prorogace. Otevřenost vůči užití cizího práva se v jednotlivých státech liší, a proto budou některé státy k uplatnění výhrady přistupovat zdrženlivěji než jiné. Aplikace výhrady veřejného pořádku tak bude do jisté míry ovlivněna i místem, kde bude řízení probíhat.¹⁸¹

4.2. Výhrada veřejného pořádku jako odpírací důvod uznání a výkonu cizího rozhodnutí

Procesní či uznávací výhrada veřejného pořádku chrání tuzemské hodnoty v rovině uznání a výkonu cizích rozhodnutí. Na rozdíl od výhrady veřejného pořádku v rámci kolizního práva, kde soudce provádí přezkum budoucích dopadů aplikace abstraktního práva na právní vztahy a účastníky, při uplatnění procesní výhrady veřejného pořádku posuzuje soud působení konkrétního cizího individuálního právního aktu na území státu dožádaného soudu.¹⁸² Předmětem hodnocení slučitelnosti s veřejným pořádkem nicméně není samotné rozhodnutí, ale účinky, které by jeho uznání a výkon na území dožádaného státu vyvolaly.¹⁸³ Pojem rozhodnutí je třeba vykládat

¹⁷⁷ BONOMI In: BONOMI, WAUTELET, 2015, op. cit., s. 580.

¹⁷⁸ BŘÍZA, Petr. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*. Disertační práce [online]. Univerzita Karlova. Právnická fakulta, 2012 [cit. 2023-05-16], s. 7-8.

¹⁷⁹ ROZEHNALOVÁ, 2016, op. cit., s. 181.

¹⁸⁰ KUČERA et al., 2015, op. cit., s. 180.

¹⁸¹ ROZEHNALOVÁ, TÝČ, 2006, op. cit., s. 125.

¹⁸² KAPITÁN, 2004a, op. cit., s. 216.

¹⁸³ FRANCO, Stéphanie. Article 45. In: MAGNUS, Ulrich a Peter MANKOWSKI. *Brussels Ibis Regulation*. Köln: Otto Schmidt, 2016, s. 882.

v souladu s právním předpisem aplikovaným v posuzovaném případě, může se jednat o rozsudek, soudní smír, veřejnou listinu, rozhodčí nález či jiná úřední rozhodnutí.¹⁸⁴

ZMPS výhradu veřejného pořádku uvádí jako jeden z taxativně stanovených důvodů pro odepření uznání a výkonu rozhodnutí.¹⁸⁵ K některým důvodům soud přihlíží pouze na návrh účastníka, či jestliže je jejich existence dožádanému soudu jinak známá.¹⁸⁶ Neexistenci rozporu s veřejným pořádkem však zkoumá soud *ex officio*.¹⁸⁷ Tato povinnost vyplývá z nálezů Ústavního soudu ze dne 12. června 2012.¹⁸⁸ V tomto řízení před Ústavním soudem stěžovatel namítal, že zahájení původního řízení před německým soudem mu nebylo oznámeno a ani o něm nevěděl, stejně tak exekuční tituly mu nebyly nikdy doručeny. V řízení o uznání a výkonu těchto exekučních titulů dle ZMPSP Obvodní soud pro Prahu 3 ani odvolací soud neshledaly námitky stěžovatele opodstatněnými, neboť na apostilní doložce vyznačil německý soud datum doručení i vykonatelnosti a exekuční tituly tedy byly soudem označeny jako řádně doručené žalovanému (přestože k doručení došlo pomocí fikce veřejnou vyhláškou). Ústavní soud shledal porušení stěžovatelova práva na spravedlivý proces v řízení před obecnými soudy tím, že z jejich strany nedošlo k náležitému ověření splnění předpokladů pro uznání rozhodnutí vydaného v cizím státě. Dle Ústavního soudu postupovaly obecné soudy formalisticky, když vycházely pouze ze samotných rozhodnutí, nevaly v potaz zjištění ze spisu, ani neprovedly šetření, a nevypořádaly se s otázkou, zda nebylo v původním řízení zasaženo do základních práv stěžovatele a zda by uznání rozhodnutí nebylo v rozporu s tuzemským veřejným pořádkem. Tvzení Obvodního soudu pro Prahu 3, že v řízení před soudem prvního stupně stěžovatel nenamítal, že mu nebylo německé rozhodnutí doručeno, nepovažoval Ústavní soud za relevantní, neboť ustanovení o uznání a výkonu rozhodnutí jsou procesními ustanoveními kogentní povahy a soud je povinen materiálně ověřit splnění podmínek pro uznání a výkon rozhodnutí a provést k tomu potřebná šetření.¹⁸⁹ Při uznání a výkonu cizího rozhodnutí v režimu ZMPS zkoumá soud podmínku neexistence rozporu s veřejným pořádkem *ex officio*, nesplnění této povinnosti představuje porušení práva na spravedlivý proces dle čl. 36 LZPS.

Postavení výhrady veřejného pořádku v rámci odpíracích důvodů pro uznání a výkon rozhodnutí se liší v případě postupu dle nařízení Brusel I bis a dalších unijních předpisů

¹⁸⁴ Pojem rozhodnutí pro účely příslušného nařízení vymezuje např. čl. 2 nařízení Brusel I bis, čl. 3 nařízení o dědictví či § 14 ZMPS.

¹⁸⁵ § 15 ZMPS.

¹⁸⁶ V souladu s § 15 odst. 2 ZMPS se jedná o důvody uvedené v § 15 odst. 1 písm. b), c) a d) ZMPS.

¹⁸⁷ § 15 odst. 1 písm. e) ZMPS. Z úřední povinnosti soud zkoumá i důvody uvedené v § 15 odst. 1 písm. a) a f) ZMPS.

¹⁸⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 12. června 2012, sp. zn. II. ÚS 2455/09.

¹⁸⁹ Přestože se nález vztahuje k ZMPSP, lze závěr Ústavního soudu vztáhnout i k ZMPS, viz BŘICHÁČEK, Tomáš. § 15 [Důvody pro odepření uznání cizího rozhodnutí]. In: BŘÍZA et al., 2014, op. cit., s. 104.

upravujících tuto oblast.¹⁹⁰ Z judikatury SDEU plyne, že k neuznání či odepření výkonu rozhodnutí na základě výhrady veřejného pořádku může dožádaný soud přistoupit pouze v případě, kdy ostatní důvody pro odmítnutí uznání a výkonu cizího rozhodnutí nemohou být aplikovány, rozpor s veřejným pořádkem je ve vztahu k ostatním důvodům pro neuznání rozhodnutí obecným důvodem.¹⁹¹ Navíc rozhodnutí vydaná v členském státě jsou uznávána, aniž je vyžadováno zvláštní řízení.¹⁹² Dojde-li ke splnění formálních požadavků, přihlédne dožádaný soud k rozhodnutí, jako by se jednalo o rozhodnutí tuzemské.¹⁹³ Rozpor s veřejným pořádkem lze dle unijních nařízení zkoumat jen jako předběžnou otázku v rámci jiného řízení¹⁹⁴ a dále v řízení o odepření výkonu rozhodnutí¹⁹⁵ nebo o vydání rozhodnutí o neexistenci důvodů pro odepření uznání.¹⁹⁶ V těchto řízeních se bude důvodů pro neuznání a výkon rozhodnutí vždy dovolávat ten účastník, jemuž je případné uznání a výkon rozhodnutí k tíži. Vystává však otázka, zda dožádaný soud musí či vůbec může zkoumat přítomnost důvodů pro odmítnutí uznání a výkonu rozhodnutí i z vlastní iniciativy, tedy zda může zkoumat existenci rozporu s veřejným pořádkem i v případě, že rozpor s veřejným pořádkem účastník jako důvod pro odepření uznání a výkonu rozhodnutí ve svém návrhu neuvedl.

Dle návrhu nařízení Brusel I bis není v souladu s principem vzájemné důvěry mezi členskými státy, který je základem prostoru svobody, bezpečnosti a práva,¹⁹⁷ principem vzájemného uznávání soudních a mimosoudních rozhodnutí¹⁹⁸ a volným pohybem soudních rozhodnutí přezkum rozhodnutí vydaných v jiném členském státě žádoucí.¹⁹⁹ Je na účastnících řízení, aby namítli důvod pro neuznání rozhodnutí, jakož i navrhli důkazy existence rozporu s veřejným pořádkem v konkrétním případě.²⁰⁰ Nicméně v odborné literatuře se můžeme setkat i s názorem, že vzhledem ke zvláštní povaze výhrady veřejného pořádku představujícího veřejný

¹⁹⁰ Vzhledem k široké působnosti nařízení Brusel I bis se text práce věnuje zejména úpravě v tomto právním předpise. Závěry lze však vztáhnout i na režim uznávání a výkon rozhodnutí dle dalších unijních předpisů, viz D'ALESSANDRO, Elena. Article 40. In: CALVO CARAVACA, Alfonso-Luis et al. *The EU succession regulation: a commentary*. Cambridge: Cambridge University Press, 2016, s. 545-546.

¹⁹¹ Rozsudek Soudního dvora C-145/86 ve věci Hoffmann v. Krieg ze dne 4. února 1988; rozsudek Soudního dvora C-78/95 Hendrikman a Feyen v. Magenta Druck & Verlag ze dne 10. října 1996.

¹⁹² Čl. 36 odst. 1 nařízení Brusel I bis. Dále také čl. 30 odst. 1 nařízení Brusel II ter, čl. 39 odst. 1 nařízení o dědictví, čl. 17 odst. 1 a čl. 33 odst. 1 nařízení o výživném.

¹⁹³ ROZEHNALOVÁ, Naděžda et al. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 263.

¹⁹⁴ Čl. 36 odst. 3 nařízení Brusel I bis, čl. 30 odst. 5 nařízení Brusel II ter.

¹⁹⁵ Čl. 46 nařízení Brusel I bis, čl. 40 odst. 1 nařízení Brusel II ter.

¹⁹⁶ Čl. 36 odst. 2 nařízení Brusel I bis, čl. 30 odst. 3 nařízení Brusel II ter.

¹⁹⁷ Čl. 3 odst. 2 SEU.

¹⁹⁸ Čl. 67 SFEU.

¹⁹⁹ Evropská komise. *Proposal for a Council Regulation (EC) on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters* (Explanatory Memorandum). COM (1999) 348 v konečném znění. 14. 7. 1999 [cit. 2023-05-16], s. 21-22.

²⁰⁰ Čl. 45 odst. 1 nařízení Brusel I bis stanoví, že uznání rozhodnutí se odepře pro taxativně stanovené důvody *na návrh kterékoliv dotčené strany*.

zájem není přípustné, aby záviselo čistě na vůli účastníka řízení, který sleduje především svůj vlastní soukromý zájem, zda bude soulad s veřejným pořádkem v řízení přezkoumáván. Proto by dožádaný soud měl posoudit z úřední povinnosti, zda uznávané rozhodnutí není v rozporu s veřejným pořádkem.²⁰¹ Je také namítáno, že nařízení sice nestanovuje povinnost vznést námitku výhrady veřejného pořádku *ex officio*, ale ani takový postup nevyklučuje, soudce by tak měl postupovat podle vlastních vnitrostátních procesních předpisů.²⁰²

Dožádaný český soud nemá v případě postupu dle unijních předpisů povinnost zkoumat existenci důvodů pro neuznání rozhodnutí z úřední povinnosti, jak vyplývá ze závěrů nálezu Ústavního soudu ze dne 25. dubna 2006.²⁰³ Nicméně soudní praxe mezi členskými státy se v přístupu k roli soudce při zkoumání slučitelnosti s veřejným pořádkem při uznání a výkonu cizího rozhodnutí liší. Vzhledem k tomu, že pojem veřejný pořádek nabývá stále více harmonizovaného obsahu, můžeme předpokládat, že unijní zákonodárce v budoucnu přistoupí k regulaci této otázky.²⁰⁴

Dožádaný soud se v procesu zkoumání souladu účinků cizího rozhodnutí s veřejným pořádkem zabývá pouze skutečnostmi, které by mohly mít vliv na jeho neuznání, revize cizího rozhodnutí v meritu věci je nepřipustná.²⁰⁵ Námitky účastníků, že nebyl v původním řízení dostatečně zjištěn skutkový stav či že řízení bylo zatíženo procesními vadami mohou být posuzovány pouze velmi omezeně. Nelze ani uplatňovat nové skutečnosti a důkazy, a to i v případě, že by vedly z pohledu účastníka, který je navrhuje, k příznivějšímu rozhodnutí ve věci.²⁰⁶ Ani námitka nesprávné aplikace evropského práva či pravidel o příslušnosti v původním řízení nemůže vést k užití výhrady veřejného pořádku rovině procesního práva.²⁰⁷

Zjistí-li soud rozpor s veřejným pořádkem, má povinnost uznání a výkon cizího rozhodnutí odmítnout, v tomto ohledu nedisponuje žádnou mírou uvážení. Zjevný rozpor s veřejným pořádkem se může projevit jak ve vztahu k předmětu rozhodnutí (tj. rozpor s veřejným pořádkem v oblasti hmotného práva), tak ve vztahu k řízení, jehož je rozhodnutí výsledkem (tj. rozpor s veřejným pořádkem v oblasti práva procesního). Brodec uvádí, že se jedná o dvousložkovou

²⁰¹ D'ALESSANDRO In: CALVO CARAVACA, 2016, op. cit., s. 544-545. Shodně také PAMBOUKIS, Haris P. *EU succession regulation No 650/2012: a commentary*. Athens: Nomiki Bibliothiki, 2017, s. 452.

²⁰² NOWAK, Janek Tomasz a Vincent RICHARD. Article 45. In: REQUEJO ISIDRO, Marta. *Brussels I bis: a commentary on Regulation (EU) No 1215/2012* [online]. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2022 [cit. 2023-05-16], s. 674.

²⁰³ Nález Ústavního soudu ze dne 25. dubna 2006, sp. zn. I. ÚS 709/05.

²⁰⁴ NOWAK, RICHARD In: REQUEJO ISIDRO, 2022, op. cit., s. 675.

²⁰⁵ KUČERA et al. 2015, op. cit., s. 377; v rámci evropského práva např. čl. 52 nařízení Brusel I bis.

²⁰⁶ BŘICHÁČEK In: BŘÍZA et al., 2014, op. cit., s. 102.

²⁰⁷ Rozsudek Soudního dvora C-7/98 ve věci Krombach ze dne 28. března 2000, bod 37; rozsudek Soudního dvora C-38/98 ve věci Renault ze dne 11. května 2000, bod 29; rozsudek Soudního dvora C-302/13 flyLAL-Lithuanian Airlines ze dne 23. října 2014, bod 49.

kontrolu,²⁰⁸ proto je účinek výhrady veřejného pořádku v procesu uznání a výkonu rozhodnutí označován za širší než její účinek v rovině kolizního práva.²⁰⁹ Vzhledem k zákazu přezkumu rozhodnutí *au fond* se však uznávací výhrada veřejného pořádku častěji uplatní při rozporu s procesním veřejným pořádkem.

V rozporu s veřejným pořádkem tedy mohou být nejen samotné účinky, které by rozhodnutí uznáním vyvolalo na území dožádaného státu, ale i postup, kterým bylo rozhodnutí dosaženo ve státě původu, čímž se rozumí zejména porušení základních procesních principů, které stát fóra uznává, v původním řízení. Stejně jako u výhrady veřejného pořádku v rovině kolizního práva platí, že samotná rozdílnost (procesních) právních předpisů zjevný rozpor s veřejným pořádkem nevyvolává.²¹⁰ Rozpor s veřejným pořádkem nelze jako důvod pro odmítnutí uznání rozhodnutí namítat, nevyužila-li strana řízení opravné prostředky, které měla k dispozici ve státě původu, či účastník aktivně neprokázal zjevné porušení svého práva být slyšen.²¹¹ Taktéž nemožnost faktické vykonatelnosti rozhodnutí či skutečnost, že rozhodnutí již bylo splněno, nevede k rozporu s veřejným pořádkem. Aplikaci výhrady lze založit pouze na identifikaci základní zásady dožádaného státu, která by byla uznáním a výkonem cizího rozhodnutí zasažena.²¹² Zjevně rozporným s veřejným pořádkem (jakož i s ústavním pořádkem ČR) je bezpochyby uznání cizího rozhodnutí, které neobstojí z hlediska ochrany základních práv.²¹³ Zároveň uznání takového rozhodnutí představuje i porušení Úmluvy. V případě Pellegrini proti Itálii ESLP shledal, že uznání cizího rozhodnutí, které porušuje práva zakotvená v Úmluvě, představuje zásah do práva na spravedlivý proces chráněného čl. 6 Úmluvy. A to i tehdy, jedná-li se o rozhodnutí vydané ve státě, která není smluvní stranou Úmluvy.²¹⁴

Český dožádaný soud a soudní orgány dalších států kontinentální právní kultury se také v rámci uznávání a výkonu cizích rozhodnutí musí vypořádat s procesními instituty typickými pro systémy *common law*, jako jsou například *antisuit injunction* (soudní zákaz vést řízení v téže věci u jiného soudu) a *freezing injunction* (soudní zákaz nakládat s majetkem). Soudní dvůr EU v případě Turner označil *antisuit injunction* bránící jednomu z účastníků v zahájení řízení či jeho pokračování před soudem jiného členského státu za nepřípustný zásah do pravomoci cizího soudu,

²⁰⁸ BRODEC, op. cit., 2006, s. 8.

²⁰⁹ BĚLOHLÁVEK, 2006, op. cit., s. 1268.

²¹⁰ BĚLOHLÁVEK, 2008, op. cit., s. 415.

²¹¹ FRANCQ In: MAGNUS, MANKOWSKI, 2016, op. cit., s. 883 a 896.

²¹² Rozsudek Soudního dvora C-420/07 ve věci Apostolides ze dne 28. dubna 2009, bod 61, 62 a 71; rozsudek Soudního dvora C-139/10 ve věci Prism Investments ze dne 13. října 2011, bod 43. Obdobně i nálezy Ústavního soudu ze dne 3. dubna 2012, sp. zn. Pl. ÚS 2/11.

²¹³ Nález Ústavního soudu ze dne 25. dubna 2006, sp. zn. I. ÚS 709/05. Dále např. usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 13. září 2016, sp. zn. 32 Co 366/2016, a usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. května 2018, sp. zn. 20 Cdo 4725/2017.

²¹⁴ Rozhodnutí ESLP ve věci Pellegrini proti Itálii ze dne 20. července 2001, stížnost č. 30882/96.

a proto za neslučitelný s veřejným pořádkem.²¹⁵ Na druhou stranu *freezing injunction*, jež dlužníkovi zakazuje dispozici s majetkem za účelem jeho ochrany věřitele před přeshraničním převodem dlužnickových majetkových hodnot, byl ve Francii shledán slučitelným s veřejným pořádkem.²¹⁶

²¹⁵ Rozsudek Soudního dvora C-159/02 ve věci Turner ze dne 27. dubna 2004, bod 27.

²¹⁶ Rozhodnutí Cour de cassation, Chambre civile 1, ze dne 30. června 2004, věc č. 01-03.248 a 01-15.452.

5. Výhrada veřejného pořádku v mezinárodním rodinném a dědickém právu

Na rozdíl od závazkového práva, kde se s výhradou veřejného pořádku setkáme velmi zřídka, častěji bývá výhrada uplatňována v oblasti práva statusového, rodinného a dědického. Právní úprava v těchto právních oblastech je silně ovlivněna historickými, náboženskými i společenskými poměry a tradicemi a zájem států na ochraně zásadních hodnot prostřednictvím výhrady veřejného pořádku se zde může projevit více než v jiných právních oblastech.²¹⁷ Z tohoto důvodu je také velmi nepravděpodobné, že by byly normy mezinárodního rodinného a dědického práva v blízké budoucnosti unifikovány.

5.1. Rodinné právo

Světový konsenzus na podobě institutu manželství nebude pravděpodobně nikdy dosažen. Některé státy preferují princip monogamie, některé polygamie.²¹⁸ Princip monogamie představuje základní pilíř českého rodinného práva, jedná se o ustálenou a neměnnou normu, která v zásadě nepodléhá novelizacím a je proto součástí veřejného pořádku ČR.²¹⁹ Tento závěr podporuje i fakt, že dvojí manželství je v ČR kvalifikováno jako trestný čin.²²⁰ Existují však případy, kdy lze polygamnímu manželství přiznat omezený účinek, a to např. v rámci řízení o vyživovací povinnosti či v dědickém řízení.²²¹

Stejně tak nalezneme výrazné rozdíly v přístupu k pojetí právní úpravy svazků stejnopohlavních párů, a to nejen ve vztahu ke třetím státům ale i mezi členskými státy EU. Některé státy pojmají manželství genderově neutrálně,²²² jiné státy rozlišují mezi partnerstvím a manželstvím,²²³ někde stejnopohlavní svazky nejsou právem upraveny.²²⁴ Ve své rozhodovací praxi ESLP opakovaně zdůraznil, že soužití párů stejného pohlaví spadá pod pojem soukromý a rodinný život a je tedy chráněno čl. 8 Úmluvy. Taktéž právo uzavřít manželství dle čl. 12 Úmluvy se vztahuje i na stejnopohlavní páry, neboť opačný výklad by byl v rozporu se zákazem diskriminace (čl. 14 Úmluvy). Státy mají proto povinnost zajistit párům stejného pohlaví

²¹⁷ KYSELOVSKÁ, Tereza. O mezinárodním právu rodinném. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 46.

²¹⁸ Princip polygamie ovládá rodinné právo zejména afrických a muslimských zemí.

²¹⁹ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 4. dubna 2016, č. j. 5 A 185/2012-58. ²²⁰ § 194 z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

²²¹ KUČERA, 2015, op. cit., s. 194.

²²² K těmto státům patří např. Francie, Německo či Švýcarsko.

²²³ Těmito státy jsou např. Česká republika, Itálie či Řecko.

²²⁴ Z členských států EU to jsou Litva, Lotyšsko a Polsko.

dostatečnou právní ochranu jejich soužití, nicméně při výběru prostředků disponují širokou mírou uvážení a ESLP nemůže do poměrů jednotlivých států zasahovat.²²⁵

Problematikou právní úpravy svazků stejnopohlavních párů se zabýval i SDEU v kontextu výkladu pojmu „manžel nebo manželka“ pro účely směrnice o volném pohybu osob.²²⁶ Soudní dvůr v případě Coman konstatoval, že pojem je genderově neutrální a může tak zahrnovat i osobu stejného pohlaví.²²⁷ Osobní stav patří k výlučným pravomocem členských států, avšak při výkonu této pravomoci nesmí být porušováno právo EU. Pokud by svoboda pohybu v EU závisela na vnitrostátních úpravách manželství jednotlivých členských států, bylo by evropské právo zbaveno svého *effet utile*. Členské státy tak mají povinnost stejnopohlavní svazek uznat. Dle SDEU navíc uznání manželství mezi osobami stejného pohlaví nenarušuje národní identitu a nemůže vytvářet rozpor s veřejným pořádkem dožádaného státu.²²⁸ Uznání stejnopohlavního manželství uzavřeného v zahraničí dle tamní právní úpravy proto nelze v České republice odmítnout na základě výhrady veřejného pořádku. Takový svazek lze však do příslušné matriční knihy zapsat pouze jako registrované partnerství.²²⁹

V oblasti péče o děti může být z pohledu veřejného pořádku některých států problematický například koncept některých arabských států, kde se tradičně dítě od určitého věku bez výjimky svěřuje do péče otce, aniž by matka měla jakékoliv právo na styk s dítětem, jakož i různé metody asistované reprodukce či institut náhradního mateřství.²³⁰ Uznávání rodičovství založeného způsobem, který je plně v souladu s právním řádem státu původu, avšak není znám v dožádaném státě, může být často velmi obtížné až nemožné, vzniká pak na mezinárodním poli nežádoucí jev, tzv. kulhající mateřství či rodičovství, kdy jsou příbuzenské vztahy uznány a právem chráněny v jednom státě, ve druhém však není vztahu mezi dítětem a dospělým přiznána žádná právní ochrana.²³¹

Souladu uznání cizího rozhodnutí ve věci náhradního mateřství s veřejným pořádkem se zabýval i Ústavní soud.²³² Navrhovateli byli manželé stejného pohlaví (český a dánský státní

²²⁵ Rozhodnutí ESLP ve věci Schalk a Kopf proti Rakousku ze dne 24. června 2010, stížnost č. 30141/04; rozhodnutí ESLP ve věci Oliari a další proti Itálii ze dne 21. července 2015, stížnosti č. 18766/11 a 36030/11; rozhodnutí ESLP ve věci Chapin a Charpentier proti Francii ze dne 9. června 2016, stížnost č. 40183/07; rozhodnutí ESLP ve věci Orlandi a další proti Itálii ze dne 14. prosince 2017, stížnosti č. 26431/12, 26742/12, 44057/12 a 60088/12.

²²⁶ Čl. 2 odst. 2 písm. a) Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států.

²²⁷ Rozsudek Soudního dvora C-673/16 ve věci Coman a další ze dne 5. června 2018.

²²⁸ Ibid, bod 46.

²²⁹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. května 2018, č. j. 8 As 230/2017-41.

²³⁰ BĚLOHLÁVEK, 2008, op. cit., s. 411.

²³¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Mater semper certa est! O náhradním a kulhajícím mateřství. *Právní rozhledy* [online], 2015 [cit. 2023-05-16], č. 21, s. 726. Náhradní mateřství povoluje např. Nizozemsko, zakázáno je ve Francii či Itálii. Český právní řád náhradní mateřství výslovně nezakazuje, ani jej neupravuje.

²³² Nález Ústavního soudu ze dne 29. června 2017, sp. zn. I. ÚS 3226/16-2.

příslušník) žijící ve státě Kalifornie, dle jehož práva uzavřeli manželství. Na základě platně uzavřené smlouvy s náhradní matkou bylo vydáno soudní rozhodnutí určující rodičovství manželů a nikoliv ženy, která dítě porodila. Oba muži byli následně zapsáni do rodného listu dítěte. Z důvodu vydání osvědčení o státním občanství ČR narozeného dítěte podali manželé návrh na uznání rozhodnutí o rodičovství Nejvyššímu soudu ČR. Rozsudkem bylo návrhu částečně vyhověno, institut náhradního mateřství nebyl posouzen jako rozporný s veřejným pořádkem, dítěti byl vydán český rodný list a jeden z manželů byl zapsán do rodného listu do kolonky otec; kolonka matka zůstala prázdná. V rozsahu určení rodičovství druhého manžela návrh Nejvyšší soud zamítl pro rozpor s veřejným pořádkem. Ústavní soud v následném řízení o ústavní stížnosti konstatoval, že náhradní mateřství je vedle osvojení a přirozeného rodičovství třetím způsobem vzniku právního rodičovství a není tedy pochyb o tom, že manželé s dítětem společně vytvářejí rodinný život ve smyslu čl. 8 Úmluvy a čl. 10 odst. 2 LZPS. Při výkladu pojmu veřejný pořádek je nutné užít nejlepší zájem dítěte jako interpretační pravidlo, což Nejvyšší soud neučinil, když odmítl uznat již existující rodičovský vztah mezi oběma manželi a dítětem, který reálně funguje a platně vznikl na území cizího státu. Napadené rozhodnutí tak porušilo čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, neboť nerespektovalo faktické rodinné vazby dítěte a zasáhlo i do práva na materiální zabezpečení dítěte v ČR z hlediska výživného či dědictví vůči druhému z manželů. Rozhodnutím Nejvyššího soudu dále došlo i k nepřipustnému nerovnému zacházení s jedním z manželů vůči druhému, jakož i zásahu do práva na rodinný život manželů (čl. 10 odst. 2 LZPS), neboť soud neodůvodnil rozhodnutí ve prospěch rodičovství prvního z manželů a v neprospěch druhého. Při narození dítěte se manželé rozhodli, že si nepřejí vědět, který z nich je jeho biologickým otcem, může jím tedy být kterýkoliv z manželů, právní i faktický vztah mají k dítěti oba manželé totožný a mají tedy i stejné právo na uznání rodičovství k dítěti. V souladu s právem na informační seburčení manželů navíc není možné, aby orgány veřejné moci zjištění biologického otcovství vyžadovaly. Vzhledem ke skutečnosti, že český právní řád již připouští, aby byli v rodném listě zapsáni dva rodiče stejného pohlaví, a to při změně pohlaví rodiče, uznání rodičovství druhého manžela nemůže představovat vážné ohrožení základních zájmů společnosti a samotná existence právního rodičovství dvou osob stejného pohlaví nemůže být ve zjevném rozporu s veřejným pořádkem. Rozpor s veřejným pořádkem tak nebyl ze strany Ústavního soudu shledán a do rodného listu byli zapsáni oba stěžovatelé do kolonky otec.²³³

²³³ Rodiče stejného pohlaví byli do matriční knihy zapisováni do kolonky „Dodatečné záznamy a opravy.“ Tuto praxi zpochybnil Krajský soud v Brně ve svém usnesení ze dne 28. dubna 2021, č. j. 29 A 166/2018-86. Následně byla Ministerstvem vnitra vydána nová metodika (Informace č. 9/2021 – Uznání rodičovství stejnopohlavního páru k nezletilému dítěti založeného cizozemskou veřejnou listinou – zápis do matriční knihy narození a vydání rodného

Rozpor s veřejným pořádkem může být shledán i v případech, kdy ustanovení rozhodného práva neumožňuje oběma manželům stejný přístup k rozvodu.²³⁴ Dle francouzského *Cour de cassation* je třeba odmítnout i uznání cizího rozhodnutí o rozvodu založeného na diskriminačním ustanovení cizího právního řádu, které umožňuje jednostranně prohlásit ukončení manželství ze strany muže a zároveň nezakotvuje žádný právní nástroj, jakým by se žena proti takovému jednostrannému projevu vůle mohla bránit.²³⁵ Na druhou stranu, uznání takového rozhodnutí nevytváří rozpor s veřejným pořádkem za předpokladu, že se ho dovolává ten z manželů, pro něhož jsou stanovena méně příznivá pravidla, a zároveň v právním řádu existují jiné instituty, které zaručují adekvátní kompenzaci nerovného zacházení.²³⁶

Užití výhrady veřejného pořádku jako důvodu pro neuznání cizího rozhodnutí není na místě pro pouhou rozdílnost v právních úpravách dotčených států, jako je tomu v případě, kdy se jedná o uznání rozhodnutí, ve kterém zahraniční soud prohlásí za neplatné manželství uzavřené podle svého práva pro důvod, který tuzemský právní řád nezná.²³⁷ Ve věci rozhodované Nejvyšším soudem bylo rozsudkem italského soudu prohlášeno za neplatné manželství uzavřené mezi českou státní občankou a italským státním občanem z důvodu uzavření předstíraného manželství. Nejvyšší soud uvedl, že uznání rozhodnutí italského soudu o neplatnosti fingovaného manželství není v rozporu s tuzemským veřejným pořádkem, a to přesto, že tuzemský právní řád předstírané manželství jako okolnost vylučující uzavření manželství výslovně neupravuje. Stejně tak Nejvyšší soud neshledal rozpor s veřejným pořádkem v případě uznání rozhodnutí soudního orgánu státu Kalifornie o neplatnosti manželství z důvodu úmyslného uvedení manžela v omyl při uzavírání manželství.²³⁸ Manželé se před uzavřením manželství shodli na založení velké rodiny s dětmi, po uzavření sňatku však k naplnění manželství nedošlo pro odpor ze strany jednoho z manželů a manželství bylo prohlášeno ve státě Kalifornie za neplatné. Uznání takových rozhodnutí se českému veřejnému pořádku nepřičí.

listu ze dne 7. června 2021), na jejímž základě mají být oba rodiče společně zapisováni buď do kolonky „matka dítěte“ či „otec dítěte.“

²³⁴ Rovnost mezi manžely je chráněna čl. 5 Protokolu č. 7 k Úmluvě.

²³⁵ Jedná se o tzv. talaq či zapuzení manželky. Rozhodnutí *Cour de cassation*, *Chambre civile 1*, ze dne 17. února 2004, věc č. 01-11.549; rozhodnutí *Cour de cassation*, *Chambre civile 1*, ze dne 4. července 2018, věc č. 17-16.102.

²³⁶ V tomto případě se jednalo o typ rozvodu, který může být iniciován pouze manželkou, tzv. khola. Manžel se sice nemůže proti rozvodu bránit, avšak manželka je povinna mu poskytnout majetkovou kompenzaci. Viz rozhodnutí *Cour de cassation*, *Chambre civile 1*, ze dne 17. března 2021, věc č. 20-14.506.

²³⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSFR ze dne 10. ledna 1991, sp. zn. Ncu 208/90.

²³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. srpna 2007, sp. zn. Ncu 176/2007.

5.2. Dědické právo

Soud bude zvažovat aplikaci výhrady veřejného pořádku zejména v případech, kde ustanovení rozhodného práva vylučují z dědění některé osoby na základě jejich pohlaví, sexuální orientace, náboženství či příslušnosti k určité sociální skupině.²³⁹ Ustálená judikatura ESLP opakovaně označuje diskriminaci mezi příbuznými zůstavitele ve vztahu k dědickým právům za rozporná s Úmluvou.²⁴⁰ Význam zásady rovnosti a zákazu diskriminace zdůrazňuje i nařízení o dědictví.²⁴¹ Jedná se také o jeden ze základních principů českého dědického práva.²⁴²

Vyloučení osob určitého pohlaví či náboženského vyznání z dědění se objevuje zejména v právních rádech inspirovaných náboženským právem *šarija*.²⁴³ Nerovné zacházení na základě kritéria pohlaví či náboženského vyznání není s ohledem na zásadu zákazu diskriminace, svobody náboženského vyznání a nevázanosti státu na výlučné náboženské vyznání přípustné.²⁴⁴ Proto například francouzský *Cour de cassation* posoudil jako rozporné s veřejným pořádkem uznání poručení pro případ smrti, ve kterém zůstavitel v souladu s právním řádem Maroka podmínil dědickou způsobilost svých potomků jejich konverzí k židovskému náboženství a pro případ, že tak neučiní, stanovil vydědění těchto potomků.²⁴⁵

Odmítnout je dále nutné aplikaci jakéhokoliv ustanovení cizího práva, které nezachází stejně s některými potomky zůstavitele, a to pouze z důvodu odlišných okolností narození těchto potomků či rodinné situace jejich rodičů. ESLP v tomto ohledu zkritizoval ve věci *Mazurek* proti Francii ustanovení francouzského práva, které zaujímal méně příznivý postoj k dětem narozeným mimo manželství než k dětem z manželství vzešlých.²⁴⁶ Tehdejší francouzská právní úprava dědického práva přiznávala dětem narozeným z cizoložného poměru na dědictví po matce či otci pouze polovinu dědického podílu legitimního potomka. ESLP takové ustanovení označil za rozporné s čl. 14 Úmluvy (zákaz diskriminace) a s čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě (právo na ochranu majetku). Francouzský zákonodárce na závěry rozhodnutí v roce 2001 zareagoval přijetím novely francouzského *Code civil*, která nerovné zacházení odstranila, vztahovala se však pouze na situace nastalé po datu účinnosti novely. ESLP se tak musel francouzskou právní úpravou

²³⁹ Zákaz diskriminace a zásadu rovnosti zakotvuje jak čl. 14 Úmluvy, tak i čl. 20 a 21 Listiny základních svobod EU. ²⁴⁰ Rozhodnutí ESLP ve věci *Mazurek* proti Francii ze dne 1. února 2000, stížnost č. 34406/97; rozhodnutí ESLP ve věci *Pla a Puncernau* proti Andoře ze dne 13. července 2004, stížnost č. 69498/01; rozhodnutí ESLP ve věci *Brauer* proti Německu ze dne 28. května 2009, stížnost č. 3545/04; rozhodnutí ESLP ve věci *Fabris* proti Francii ze dne 7. února 2013, stížnost č. 16574/08.

²⁴¹ Recitál 58 a 81 nařízení o dědictví.

²⁴² ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV. Dědické právo (§ 1475 až 1720) včetně výkladu řízení o pozůstalosti*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. XXVIII.

²⁴³ BONOMI In: BONOMI, WAUTELET, 2015, op. cit., s. 585.

²⁴⁴ Čl. 9 a 14 Úmluvy, čl. 10 a 21 Listiny základních svobod EU, čl. 1 a 2 odst. 1 LZPS.

²⁴⁵ Rozhodnutí *Cour de cassation*, Chambre civile 1, ze dne 21. listopadu 2002, věc č. 10-17.365 a 10-30.845.

²⁴⁶ Rozhodnutí ESLP ve věci *Mazurek* proti Francii ze dne 1. února 2000, stížnost č. 34406/97.

dědického práva zabývat znovu v případě Fabris proti Francii.²⁴⁷ Velký senát ESLP zdůraznil, že nerovné zacházení pouze z důvodu narození je nepřijatelné a vnitrostátní orgány neuplatnily prostředky přiměřené sledovanému cíli. ESLP také neshledal objektivní a rozumné důvody pro odlišné zacházení a opět konstatoval porušení zákazu diskriminace a práva na ochranu majetku.

Některé státy vycházející z náboženského práva *šarija* vůbec neznají institut osvojení, používán je koncept zvaný *kafala*, kde *kafil* před notářem či soudcem prohlásí, že se postará o osiřelé dítě. Tento typ právního vztahu však nezakládá mezi osobami právní příbuzenství, a tedy ani nárok dítěte na dědický podíl v budoucnu. Užití ustanovení cizího práva, které nerovně zachází s dětmi osvojenými či osobami ve srovnatelném postavení, nebo jim úplně znemožňuje požívat dědická práva, musí být odmítnuto pro rozpor s veřejným pořádkem.²⁴⁸

Odlíšný přístup států k pojetí manželství může mít důsledky i v oblasti dědického práva. Užití výhrady veřejného pořádku vůči takovému ustanovení cizího práva, které upravuje polygamní manželství a přiznává tak právo na pozůstalost více manželkám zůstavitele je třeba odmítnout, protože opačný postup by byl v rozporu se zákazem diskriminace a zásadou rovnosti mezi manželi ve smyslu čl. 5 Protokolu č. 7 k Úmluvě.²⁴⁹ Stejně tak není možné odmítnout pro rozpor s veřejným pořádkem uznání a výkon rozhodnutí vydaného ve státě, jehož právní řád přiznává dědická práva druhé ženě nebo jejím dětem. Obecně vzato, tato situace není zjevně rozporná s veřejným pořádkem, přiznání účinků takovému rozhodnutí znamená pouze poskytnutí druhé ženě možnost vykonávat svá dědická práva v dožádaném státě, aniž by bylo uznáno polygamní manželství jako takové.²⁵⁰ V případě polygamních manželství nemusí být vyloučení ustanovení cizího práva z užití dostačující a soud bude muset přistoupit k adaptaci vnitrostátních právních předpisů. K takovému postupu se musel uchýlit francouzský soud v rozsudku ve věci Bendeddouche, kde rozhodoval o dědických právech manželek v polygamním manželství uzavřeném v souladu s alžírským právem.²⁵¹ Jako rozhodné stanovila kolizní norma právo francouzské právo, které přiznávalo manželce zůstavitele právo na povinný díl o velikosti 1/3 pozůstalosti. Soud potvrdil dědický nárok obou manželek a každé z nich přiznal 1/6 pozůstalosti.

K problematice dědických práv partnerů stejného pohlaví se vyjádřil ESLP v roce 2003 v případě Karner proti Rakousku, kde uvedl, že právní úprava, která zabraňuje partnerovi v dědění po zůstaviteli stejného pohlaví, je v rozporu s právem na respektování soukromého a rodinného

²⁴⁷ Rozhodnutí ESLP ve věci Fabris proti Francii ze dne 7. února 2013, stížnost č. 1657408.

²⁴⁸ CONTALDI, Gianluca a Cristina GRIECO. Article 35 [Public Policy (ordre public)]. In: CALVO CARAVACA et al., 2016, op. cit., s. 515.

²⁴⁹ Ibid, s. 514.

²⁵⁰ Toto bylo potvrzeno i rozhodnutím Soudu pro veřejnou službu. Viz bod 87 rozsudku Soudu pro veřejnou službu F-45/07 Mandt v. Parlament ze dne 1. července 2010.

²⁵¹ Rozhodnutí Cour de cassation, Chambre civile 1, ve věci Bendeddouche ze dne 3. ledna 1980, věc č. 78-13762.

života a zákazem diskriminace (čl. 8 a 14 Úmluvy).²⁵² Takové ustanovení rozhodného práva je třeba pro rozpor s veřejným pořádkem odmítnout. Na druhou stranu nelze učinit výhradu veřejného pořádku vůči užití ustanovení rozhodného práva, jež přiznává partnerovi zůstavitele dědická práva, ve státě fóra, kde taková ustanovení součástí právního řádu nejsou.²⁵³ Nepřiznání dědických práv partnerovi stejného pohlaví či neuznání cizího rozhodnutí partnerovi dědická práva přiznávající by mohlo dokonce znamenat nežádoucí omezení volného pohybu osob v rámci EU.²⁵⁴ Stejně tak potomkům stejnopohlavních párů, včetně dětí osvojených, musí být zaručeno v dědickém řízení stejné postavení jako potomkům párů nesteropohlavních, jinak by se jednalo o nepřipustné nerovné zacházení.²⁵⁵

Dále se koncepce dědického práva mezi státy zásadně liší v pojetí povinného dílu a ochrany osob zůstaviteli nejbližších, zejména s ohledem na to, zda jejich právní řády vycházejí z kontinentální právní kultury či *common law*. V kontinentálních právních řádech bývá určitá část pozůstalosti vyhrazena nepominutelným dědicům, a zároveň je zůstavitel v nakládání s touto částí pozůstalosti omezen,²⁵⁶ kdežto státy *common law* dávají přednost úplné testovací svobodě zůstavitele, institut povinného dědického dílu neznají a k ochraně dědiců užívají jiných právních nástrojů.²⁵⁷ Přestože ustanovení o nepominutelných dědicích a povinném dílu jsou povětšinou kogentní povahy, nemusí to nutně znamenat, že tvoří součást veřejného pořádku ve smyslu mezinárodního práva soukromého.

Z rozhodovací praxe evropských soudů lze vyvodit, že absence zakotvení institutu povinného dědického dílu v rozhodném právním řádu, či rozdíly v právní úpravě tohoto institutu *a priori* aplikaci výhrady veřejného pořádku nevyvolávají.²⁵⁸ Ani ESLP nikdy samotnou neexistenci zákonné záruky určitého podílu na pozůstalosti neoznačil za rozporné se základními právy.²⁵⁹ Ve věci Marckxová proti Belgii se soud zabýval belgickou právní úpravou, která vázala vznik právního vztahu mateřství k dítěti narozenému mimo manželství na dobrovolné uznání mateřství

²⁵² Rozhodnutí ESLP ve věci Karner proti Rakousku ze dne 24. července 2003, stížnost č. 40016/98.

²⁵³ BONOMI In: BONOMI, WAUTELET, 2015, op. cit., s. 600.

²⁵⁴ CONTALDI, GRIECO In: CALVO CARAVACA et al., 2016, op. cit., s. 514.

²⁵⁵ PRETELLI In: BONOMI, WAUTELET, 2015, op. cit., s. 651.

²⁵⁶ Např. Francie, Španělsko či Polsko. V České republice část třetí, hlava III, díl 5 OZ.

²⁵⁷ Jedná se např. o *family provision*. Tento institut dědického práva států *common law* umožňuje soudu v dědickém řízení stanovit, aby byl určitým osobám poskytnut podíl z pozůstalosti, přestože zůstavitel ve svém pořízení pro případ smrti tak neučinil. Návrh mohou podat osoby, kterým nebyl zůstaven podíl z pozůstalosti, přestože měl zůstavitel morální povinnost na jejich zaopatření v pořízení pro případ smrti pamatovat. Okruh těchto osob nemusí být stanoven taxativně a soud bude při rozhodování zvažovat okolnosti konkrétního případu. Blíže např. Velká Británie. Provision for Family and Dependents Act 1975.

²⁵⁸ CONTALDI, GRIECO In: CALVO CARAVACA et al., 2016, op. cit., s. 511. BONOMI In: BONOMI, WAUTELET, 2015, op. cit. s. 590-591.

²⁵⁹ Např. rozhodnutí ESLP ve věci Merger a Cros proti Francii ze dne 22. prosince 2004, stížnost č. 68864/01, bod 37; rozhodnutí ESLP ve věci Fabris proti Francii ze dne 7. února 2013, stížnost č. 16574/08, bod 50.

ze strany matky.²⁶⁰ Stěžovatelka namítala rozpor těchto ustanovení s čl. 8 a čl. 14 Úmluvy. Jejich porušení ESLP shledal, nicméně při posuzování případu také uvedl, že z práva na rodinný život neplyne požadavek existence povinného dědického dílu dítěte (resp. jiných příbuzných) na pozůstalosti po jeho rodičích (resp. jejich blízkých příbuzných). Nepřípustná je taková právní úprava, která nerovně zachází s potomky z důvodů spojených s okolnostmi jejich narození a podmiňuje vznik mateřství aktivním konáním. Dle ESLP mají státy povinnost nastavit takové podmínky, které zajistí ochranu práva na rodinný život v souladu s Úmluvou, povinný dědický díl však není institutem, který by byl k zajištění řádného rodinného života nezbytnou podmínkou. Je tak plně v diskreci jednotlivých států, jaká pravidla o nepominutelných dědicích a povinném dědickém dílu zavedou.

Na problematiku výkladu ustanovení o povinném dílu v souvislosti s výhradou veřejného pořádku cílil původní návrh čl. 27 odst. 2 nařízení o dědictví, který byl v konečné fázi pro svou výkladovou nejasnost vyřazen. Záměrem navrhovaného článku nebylo vyloučit možnost aplikace výhrady veřejného pořádku v případě ustanovení o povinném dílu, ale vyvarovat se nežádoucího nadužívání výhrady veřejného pořádku a systematickému odmítání užití ustanovení cizího rozhodného práva o povinném dílu, liší-li se právní úprava pouze v některých aspektech.²⁶¹ Přestože finální text nařízení o dědictví výše citované ustanovení neobsahuje, můžeme z výjimečné povahy výhrady veřejného pořádku a recitálu 54 preambule nařízení o dědictví dovodit, že v nejzávažnějších případech není aplikace výhrady veřejného pořádku vyloučena ani ve vztahu k ustanovení rozhodného práva o povinném dědickém dílu.²⁶² Je však třeba vždy dobře posoudit všechny okolnosti případu, jakož i vzít v úvahu intenzitu vazby mezi případem a státem fóra.

Ustanovení o povinném dílu mohou být v rozporu s veřejným pořádkem státu fóra, poškodilo-li by užití ustanovení rozhodného práva oprávněné zájmy potomků či přeživšího manžela zůstavitele takovým způsobem, že by zůstali nezaopatřeni. V těchto případech je třeba před přistoupením k aplikaci výhrady veřejného pořádku blíže zkoumat další ustanovení cizího právního řádu a konkrétní okolnosti případu, a ověřit existenci jiných nástrojů, které by zaručily těmto osobám stejnou právní ochranu jako institut povinného dílu. Může jít například o ustanovení porizení pro případ smrti, které osobám blízkým zůstaviteli zaručuje určitý podíl na pozůstalosti,

²⁶⁰ Rozhodnutí ESLP ve věci Marckxová proti Belgii ze dne 13. června 1979, stížnost č. 6833/74.

²⁶¹ Evropská komise. *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and authentic instruments in matters of succession and the creation of a European Certificate of Succession*. COM 2009 154 v konečném znění. 14. 10. 2009 [cit. 2023-05-16], zejm. bod 4.2.

²⁶² PFEIFFER, 2017, op. cit., s. 185.

ustanovení cizího práva, které pozůstalému manželovi zaručuje doživotní užívací právo ke společnému obydlí či jiný právní nástroj (např. *elective share* v angloamerickém právu).²⁶³

Výhrada veřejného pořádku může být aplikována i v případě ustanovení o dědické nezpůsobilosti, avšak pouze tam, kde cizí právo na rozdíl od práva státu soudu nestanoví sankci za nejzávažnější případy nehodnosti, zejména pokud se dědic pokusil o útok na zdraví či život zůstavitele či osob zůstaviteli blízkých.²⁶⁴ Také ustanovení rozhodného práva, které umožňuje zůstaviteli stanovit v pořízení pro případ smrti podmínky nepřipustně omezující osobní svobodu dědiců (např. doživotní celibát), může vést až k aplikaci výhrady veřejného pořádku.²⁶⁵ Stejně tak pokud by institut svěřenského nástupnictví po generaci dlouhodobě znemožňoval volně nakládat s majetkem, mohlo by se jednat o zásah do práva na osobní svobodu dědiců, a soud by zvažoval užití výhrady veřejného pořádku. Pouhá neexistence institutu svěřenského nástupnictví v právním řádu státu soudu automaticky aplikaci výhrady veřejného pořádku nevyvolá, rozhodným právním řádem však musí být pro svěřenské nástupnictví stanovena přiměřená mez, aby nebylo nepřipustně zasazeno do základních práv dědiců.²⁶⁶

²⁶³ BONOMI In: BONOMI, WAUTELET, 2015, op. cit., s. 597.

²⁶⁴ CONTALDI, GRIECO In: CALVO CARAVACA et al., 2016, op. cit., s. 516.

²⁶⁵ PAMBOUKIS, 2017, op. cit., s. 435.

²⁶⁶ BONOMI In: BONOMI, WAUTELET, 2015, op. cit., s. 601.

Závěr

Výhrada veřejného pořádku představuje tradiční a klíčový institut mezinárodního práva soukromého, jež slouží k ochraně základních zásad právního řádu a státního zřízení, na kterých je třeba bezvýhradně trvat při užití cizího rozhodného práva či uznání a výkonu cizích rozhodnutí. Výhradu veřejného pořádku upravuje mnoho právních předpisů jak na mezinárodní, tak na evropské i vnitrostátní úrovni, přičemž formulace výhrady ve všech těchto pramenech práva se podobají, a to zejména díky činnosti HCCH.

K výkladu ustanovení o výhradě veřejného pořádku je třeba přistupovat restriktivně, nadužívání výhrady není žádoucí. Výklad pojmu veřejný pořádek je nutné vždy činit ve vztahu k určitému právnímu odvětví jakož i konkrétnímu prostorovému a časovému úseku, neboť se jedná o neurčitý právní pojem s proměnlivým obsahem. V pojetí mezinárodního práva soukromého chrání veřejný pořádek pouze ty nejvýznamnější zásady společenského a státního zřízení a právního řádu. Aktivace obranného mechanismu výhrady veřejného pořádku přichází navíc v úvahu pouze v případě, kdy existuje s těmito zásadami zjevný rozpor. Zároveň musí být dána dostatečná intenzita vztahu projednávaného případu ke státu soudu. Metodologickému rozpracování této aplikační zásady se věnovala především francouzská doktrína, postupně byly rozvinuty koncepty *ordre public atténué* a *ordre public de proximité*. Avšak ani jeden z přístupů se dnes nezdá dostatečně pružný, aby byl schopen reagovat na nekonečné množství modalit situací, které mohou nastat, stejně jako na vývoj samotného obsahu veřejného pořádku. Vývoj v oblasti evropského veřejného pořádku také posouvá úvahu o intenzitě spojení mezi právním poměrem a státem soudu. V případech, kdy dochází k rozporu s hodnotami, které je možné označit za součást evropského veřejného pořádku, k aktivaci výhrady veřejného pořádku postačí, má-li posuzovaný právní poměr vztah ke kterémukoliv členskému státu.

Výhrada veřejného pořádku se aplikuje jak v rovině kolizního, tak v rovině procesního práva. Pro odstranění některých aplikačních problémů s výhradou veřejného pořádku dlouhodobě spojených by bylo vhodné v budoucnu zajistit harmonizaci způsobů zjišťování cizího práva na evropské úrovni, jakož i postavit na jisto způsob vyplňování vzniklých mezer v právu při odmítnutí aplikace ustanovení rozhodného práva a roli soudu při užití výhrady veřejného pořádku jako odpíracího důvodu pro uznání a výkon cizích rozhodnutí.

Často užívaná je výhrada veřejného pořádku v oblasti mezinárodního rodinného a dědického práva. Analýza judikatury českých soudů a soudů dalších evropských států, zejména francouzských, jakož i rozhodnutí ESLP a SDEU umožnila identifikovat hlavní témata, kterými se tyto soudy při rozhodování o aplikaci výhrady veřejného pořádku nejčastěji zabývají. Jsou jimi zejména rozdílné přístupy států k pojetí manželství a k právní úpravě náhradního mateřství v rámci

práva rodinného, v dědickém právu pak je výhrada nejčastěji uplatňována v případě ustanovení rozhodného práva, které nerovně zachází s některými osobami ve vztahu k dědickým právům a rozhodnutím, která z takových ustanovení rozhodného práva vycházejí.

Závěrem lze konstatovat, že praktická důležitost výhrady veřejného pořádku se v rámci evropského prostoru snížila, a to zejména s ohledem na vývoj v oblasti evropského veřejného pořádku. Mezinárodní právo soukromé EU obsahuje totiž i jiné právní nástroje, jež slouží ochrannému účelu jako výhrada veřejného pořádku, zejména imperativní normy a samotné nastavení kolizních pravidel spolu s přechodem od hraničního určovatele státní příslušnosti k obvyklému pobytu. Například nařízení o dědictví dokonce výslovně uvádí, že je koncipováno tak, aby bylo zajištěno, že orgán projednávající dědictví bude ve většině situací uplatňovat své vlastní právo.²⁶⁷ Prostor pro využití výhrady se tak zužuje nejen díky sblížení právních řádů, ale i díky těmto nástrojům evropského práva.

Navzdory sblížení obsahu veřejného pořádku evropských států však zůstává výhrada veřejného pořádku nedílnou součástí právní praxe. Jak analýza rozhodovací činnosti ukázala, existují oblasti, zejména v rodinném, statusovém a dědickém právu, kde se základní hodnoty právních řádů významně liší, harmonizace je málo pravděpodobná, a ve výjimečných případech je nezbytné použít výhradu veřejného pořádku k odmítnutí zásadně nepřijatelného působení cizích rozhodnutí či ustanovení cizího právního řádu.²⁶⁸ Diplomová práce se věnovala teoretickému i praktickému aspektu institutu výhrady veřejného pořádku a poskytla podrobný přehled o jeho aktuálním významu a aplikační praxi, a tím přispěla k lepšímu pochopení tohoto důležitého institutu mezinárodního práva soukromého.

²⁶⁷ Rec. 27 preambule nařízení o dědictví.

²⁶⁸ „L'ouverture à des valeurs juridiques étrangères doit se faire dans le respect des principes fondamentaux du droit interne.“ Otevírání se zahraničním právním hodnotám musí probíhat v souladu se základními zásadami domácího práva. PRETELLI In: BONOMI, WAUTELET, 2015, op. cit., s. 641.

Seznam použitých zkratek

Bruselská úmluva	Úmluva o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech ze dne 27. září 1968
ČR	Česká republika
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EU	Evropská unie
HCCH	Haagská konference mezinárodního práva soukromého
Londýnská úmluva	Evropská úmluva o poskytování informací o cizím právu z 7. června 1968
LZPS	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
nařízení Brusel I bis	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (přepřacované znění)
nařízení Brusel II ter	Nařízení Rady (EU) 2019/1111 ze dne 25. června 2019 o příslušnosti, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské odpovědnosti a o mezinárodních únosech dětí (přepřacované znění)
nařízení o dědictví	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení
nařízení o úpadku	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/848 ze dne 20. května 2015 o insolvenčním řízení (přepřacované znění)
nařízení o výživném	Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností
nařízení Řím I	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I)
nařízení Řím II	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne

	11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II)
nařízení Řím III	Nařízení Rady (EU) č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
Římská úmluva	Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, otevřená k podpisu v Římě dne 19. června 1980
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
SEU	Smlouva o Evropské unii (konsolidované znění)
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie (konsolidované znění)
Úmluva	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
ZMPS	Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém
ZMPSP	Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

BERQUIST, Ulf, Domenico DAMASCELLI a Richard FRIMSTON. *Commentaire du règlement européen sur les successions : [champ d'application, compétence, loi applicable, reconnaissance, acte authentique, certificat successoral européen]*. Paris: Dalloz, 2015, 338 s. ISBN 9782247141456.

BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Výhrada veřejného pořádku hmotněprávního a procesního ve vztazích s mezinárodním prvkem*. Právník, 2006, č. 11, s. 1267-1301.

BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, 415 s. ISBN 978-80-7400-096-6.

BONOMI, Andrea a Patrick WAUTELET. *Le droit européen des successions : commentaire du règlement (UE) n° 650/2012 du 4 juillet 2012*. 2. vyd. Bruxelles: Bruylant, 2015, 938 s. ISBN 9782802748984.

BRODEC, Jan. Pojem „evropský veřejný pořádek“ v judikatuře Evropského soudního dvora a ústavního soudu ČR. *Jurisprudence*. 2006, roč. 15, č. 8, s. 7-12. ISSN 1212-9909.

BŘÍZA, Petr et al. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2014, 745 s. ISBN 978-80-7400-528-2.

CALVO CARAVACA, Alfonso-Luis, Angelo DAVÌ a Heinz-Peter MANSEL. *The EU succession regulation: a commentary*. Cambridge: Cambridge University Press, 2016, 916 s. ISBN 978-1-107-12730-2.

CORTHAUT, Tim. *EU Ordre Public*. Alphen ann den Rijn: Wolters Kluwer, 2012, 496 s. ISBN 978-80-411-3232-1.

JEMELKA, Luboš a Pavel VETEŠNÍK. *Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Zákon o některých přestupcích: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020, 1028 stran. ISBN 978-80-7400-7729.

KAPITÁN, Zdeněk. Teorie veřejného pořádku a kritéria jeho použití. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2004a, č. 3, s. 214-226.

KAPITÁN, Zdeněk. Teorie veřejného pořádku a kritéria jeho použití. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2004b, č. 4, s. 302-307.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1205 s. ISBN 978-80-7400-795-8.

KUČERA, Zdeněk, Monika PAUKNEROVÁ, Květoslav RŮŽIČKA et al. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Brno: Doplněk, 2015, 430 s. ISBN 978-80-7239-321-3.

MAGNUS, Ulrich a Peter MANKOWSKI. *Brussels Ibis Regulation*. Köln: Otto Schmidt, 2016, 1163 s. ISBN 978-3-504-08005-1.

MEIDANIS, Haris P. Public Policy and Ordre Public in the Private International Law of the EC/EU: Traditional Positions of the Member States and Modern Trends. *European law review*, 2005, roč. 30, č. 1, s. 95-110. ISSN: 0307-5400.

PAMBOUKIS, Haris P. *EU succession regulation No 650/2012: a commentary*. Athens: Nomiki Bibliothiki, 2017, 741 s. ISBN 978-960-562-705-8.

PAUKNEROVÁ, Monika et al. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 853 s. ISBN 978-80-7478-368-5.

PIOTET, Denis, Philippe FRÉSARD a Andrea BONOMI. *Droit successoral international: recueil des contributions du 8e Séminaire de formation de la Fondation Notariat Suisse et de la 2e Journée de droit patrimonial international du 3 septembre 2019*. Zürich: Schulthess, 2019, 283 s. ISBN 9783725580279.

PFEIFFER, Magdalena. *Dědický statut - právo rozhodné pro přeshraniční dědické poměry*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, 215 s. ISBN 978-80-7552-798-1.

ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Instituty českého mezinárodního práva soukromého*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. 272 s. ISBN: 978-80-7552-501-7.

ROZEHNALOVÁ, Naděžda a Vladimír TÝČ. *Evropský justiční prostor (v civilních otázkách)*. 2. nezměn. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, 401 s. ISBN 80-210-4053-X.

ROZEHNALOVÁ, Naděžda et al. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, 389 s. ISBN 978-80-7598-123-3.

ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanský zákoník: komentář. Svazek I. Obecná část (§ 1 až 654)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2020, 1624 s. ISBN 978-80-7598-656-6.

ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV. Dědické právo (§ 1475 až 1720) včetně výkladu řízení o pozůstalosti*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 696 s. ISBN 978-80-7598-412-8.

TÝČ, Vladimír a Naděžda ROZEHNALOVÁ. *Kolizní smluvní právo, výhrada veřejného pořádku a mezinárodně kogentní normy*. Právník. 2002, č. 6, s. 634-663. ISSN 0231-6625.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

AKKERMANS, Bram. Public policy (ordre public): A comparative analysis of national, private international law, and EU Public Policy. *European property law journal* [online]. 2019 [cit. 2023-05-16], roč. 8, č. 3, s. 260-300. ISSN 2190-8273. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/>.

BIHANNIC, Kevin. *Repenser l'ordre public de proximité : d'une conception hiérarchique à une conception proportionnelle* [online]. Disertační práce. Université Panthéon-Sorbonne - Paris I, Droit Paris, 2017 [cit. 2023-05-16], 497 s. Dostupné z: <https://tel.archives-ouvertes.fr/tel-01778232>.

BOGDAN, Michael. *Private International Law as Component of the Law of the Forum: General Course* [online]. Vol. 13. The Hague: Brill | Nijhoff, 2012 [cit. 2023-05-16], 360 s. ISBN 9789004226340. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/>.

BŘÍZA, Petr. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*. Disertační práce [online]. Univerzita Karlova. Právnická fakulta, 2012 [cit. 2023-05-16], 173 s. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/47869/140011637.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

ESPLUGUES, Carlos. Harmonization of Private International Law in Europe and Application of Foreign Law: The „Madrid Principles” of 2010. *Yearbook of Private International Law* [online]. Munich: sellier european law publishers, 2011 [cit. 2023-05-16], roč. 13, s. 273-298. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2152058.

GANNAGÉ, Léna. L'ordre public international à l'épreuve du relativisme des valeurs. *Travaux du Comité français de droit international privé* [online]. PERSÉE: Université de Lyon, CNRS & ENS de Lyon. 2009 [cit. 2023-05-16], roč. 18, s. 205-241. Dostupné z: <https://doi.org/10.3406/tcfdi.2009.1977>.

JOUBERT Natalie a Horatia MUIR WATT. Conflits de juridictions. *Revue critique de droit international privé* [online]. Paris: Dalloz, 2010 [cit. 2023-05-16], č. 2, s. 361-376. Dostupné z: <https://www.cairn.info/revue-critique-de-droit-international-prive-2010-2-page-361.htm>.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Mater semper certa est! O náhradním a kulhajícímatěřství. *Právní rozhledy* [online], 2015 [cit. 2023-05-16], č. 21, s. 725-732. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>.

MEYER, Olaf et al. *Public Policy and Private International Law: A comparative Guide* [online]. Northampton: Edward Elgar Publishing Ltd., 2022 [cit. 2023-05-16], 512 s. ISBN: 978-1-78990-265-5. Dostupné z: <http://elgaronline.com/>.

MILLS, Alex. The Dimensions of Public Policy in Private International law. *Journal of private international law* [online]. ABINGDON: Routledge, 2008 [cit. 2023-05-16], roč. 4, č. 2, s. 201-236. ISSN 1744-1048. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/>.

ORGONÍK, Martin. Vývoj veřejného pořádku v mezinárodním právu soukromém. *Historie mezinárodního práva soukromého: sborník příspěvků z workshopu konaného dne 11. 12. 2008* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2008 [cit. 2023-05-16], s. 113-126. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/historie2008/historie.pdf>.

REQUEJO ISIDRO, Marta. *Brussels I bis: a commentary on Regulation (EU) No 1215/2012* [online]. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2022 [cit. 2023-05-16], 930 s. ISBN 978-1-78990-816-9. Dostupné z.: <https://www.elgaronline.com>.

ŠKERL, Jerca Kramberger. European Public Policy (With An Emphasis on Exequatur Proceedings). *Journal of private international law* [online]. Oxford: Routledge, 2011 [cit. 2023-05-16], roč. 7, č. 3, s. 461-490. ISSN 1744-1048. Dostupné z: <https://doi.org/10.5235/jpil.v7n3.461>.

VALDHANS, Jiří a Klára DRLIČKOVÁ. *Rozhodování Soudního dvora EU ve věcech uznání a výkonu cizího soudního rozhodnutí: analýza rozhodnutí dle nařízení Brusel Ibis* [online]. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014 [cit. 2023-05-16]. 292 s. ISBN 978-80-210-7784-3. Dostupné z: http://science.law.muni.cz/knihy/monografie/Valdhans_Vykon_ciziho_rozhodnuti.pdf.

3. Seznam použitých právních předpisů

Evropská sociální charta

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Evropská úmluva o poskytování informací o cizím právu z 7. června 1968

Listina základních práv Evropské unie

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I)

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II)

Nařízení Rady (EU) č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (přepracované znění)

Nařízení Rady (EU) 2019/1111 ze dne 25. června 2019 o příslušnosti, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské odpovědnosti a o mezinárodních únosech dětí (přepracované znění)

Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/848 ze dne 20. května 2015 o insolvenčním řízení (přepracované znění)

Protokol ze dne 23. listopadu 2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti

Rozhodnutí Rady 2001/470/ES ze dne 28. května 2001 o vytvoření Evropské soudní sítě pro občanské a obchodní věci (konsolidované znění)

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS

Smlouva mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o právní pomoci poskytované justičními orgány a o úpravě některých právních vztahů v občanských a trestních věcech z 29. října 1992

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Rakouskou republikou o právní pomoci ve věcech trestních z 10. listopadu 1961

Smlouva o fungování Evropské unie (konsolidované znění)

Smlouva o Evropské unii (konsolidované znění)

Statut Haagské konference mezinárodního práva soukromého z 31. října 1951

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

Úmluva o mezinárodní ochraně dospělých osob z 13. ledna 2000

Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí z 19. října 1996

Úmluva o právech dítěte ze dne 20. listopadu 1989

Úmluva o právu použitelném pro dopravní nehody z 4. května 1971

Úmluva o právu rozhodném pro vyživovací povinnost vůči dětem z 24. října 1956

Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů uzavřená 10. června 1958 v New Yorku

Úmluva o uznávání a výkonu cizích soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech z 2. července 2019

Ústavní zákon č. 1/1993, Ústava České republiky

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém

Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení)

Zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Andorra. Llei qualificada del matrimoni, ze dne 30. června 1995

Belgie. Loi portant le Code de droit international privé, ze dne 16. července 2004

Německo. Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche, ze dne 21. září 1994

Rakousko. Bundesgesetz über das internationale Privatrecht, ze dne 15. června 1978

Velká Británie. Provision for Family and Dependants Act 1975

4. Seznam použité judikatury

Nález Ústavního soudu ze dne 25. dubna 2006, sp. zn. I. ÚS 709/05

Nález Ústavního soudu ze dne 12. června 2012, sp. zn. II. ÚS 2455/09

Nález Ústavního soudu ze dne 3. dubna 2012, sp. zn. Pl. ÚS 2/11

Nález Ústavního soudu ze dne 29. června 2017, sp. zn. I. ÚS 3226/16-2

Posudek Soudního dvora (pléna) 2/13, vydaný na základě čl. 218 odst. 11 SFEU ze dne 18. prosince 2014

Rozhodnutí Cour de cassation, Chambre civile 1, ve věci Lautour ze dne 25. května 1948, věc č. 48-37.523

Rozhodnutí Cour de cassation, Chambre civile 1, ve věci Rivière ze dne 17. dubna 1953, věc č. 26

Rozhodnutí Cour de cassation, Chambre civile 1, ve věci Bendeddouche ze dne 3. ledna 1980, věc č. 78-13762

Rozhodnutí Cour de cassation, Chambre civile 1, ve věci de Pedro ze dne 1. dubna 1981, věc č. 79-13.959

Rozhodnutí Cour de cassation, Chambre civile 1, ve věci Latouz, ze dne 10. února 1993, věc č. 89-21.997

Rozhodnutí Cour de cassation, Chambre civile 1, ve věci Pordéa ze dne 16. března 1999, věc č. 97-17.598

Rozhodnutí Cour de cassation, Chambre civile 1, ze dne 21. listopadu 2002, věc č. 10-17.365 a 10-30.845

Rozhodnutí Cour de cassation, Chambre civile 1, ze dne 17. února 2004, věc č. 01-11.549

Rozhodnutí Cour de cassation, Chambre civile 1, ze dne 30. června 2004, věc č. 01-03.248 a 01-15.452

Rozhodnutí Cour de cassation, Chambre civile 1, ve věci Léana-Myriam ze dne 10. května 2006, věc č. 05-10.299

Rozhodnutí Cour de cassation, Chambre civile 1, ze dne 26. října 2011, věc č. 09-71369

Rozhodnutí Cour de cassation, Chambre civile 1, ze dne 28. září 2017, věc č. 16-19654

Rozhodnutí Cour de cassation, Chambre civile 1, ze dne 4. července 2018, věc č. 17-16.102

Rozhodnutí Cour de cassation, Chambre civile 1, ze dne 16. prosince 2020, věc č. 19-20.948

Rozhodnutí Cour de cassation, Chambre civile 1, ze dne 17. března 2021, věc č. 20-14.506

Rozhodnutí Court of Appeal, Civil Division, ve věci Maronier v. Larmer ze dne 29. května 2002, sp. zn. EWCA Civ 774

Rozhodnutí ESLP ve věci Marckxová proti Belgii ze dne 13. června 1979, stížnost č. 6833/74

Rozhodnutí ESLP ve věci Drozd a Janoušek proti Francii a Španělsku ze dne 26. června 1992, stížnost č. 12747/87

Rozhodnutí ESLP ve věci Loizidou proti Turecku (předběžné námitky) ze dne 23. března 1995, stížnost č. 15318/89

Rozhodnutí ESLP ve věci Waite a Kennedy proti Německu ze dne 18. února 1999, stížnost č. 26083/94

Rozhodnutí ESLP ve věci Mazurek proti Francii ze dne 1. února 2000, stížnost č. 34406/97

Rozhodnutí ESLP ve věci Pellegrini proti Itálii ze dne 20. července 2001, stížnost č. 30882/96

Rozhodnutí ESLP ve věci Karner proti Rakousku ze dne 24. července 2003, stížnost č. 40016/98

Rozhodnutí ESLP ve věci Pla a Puncernau proti Andoře ze dne 13. července 2004, stížnost č. 69498/01

Rozhodnutí ESLP ve věci Merger a Cros proti Francii ze dne 22. prosince 2004, stížnost č. 68864/01

Rozhodnutí ESLP ve věci Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi proti Irsku ze dne 30. června 2005, stížnost č. 45036/98

Rozhodnutí ESLP ve věci Behrami a Behrami proti Francii a Saramati proti Francii, Německu a Norsku ze dne 2. května 2007, stížnosti č. 71412/01 a 78166/01

Rozhodnutí ESLP ve věci Brauer proti Německu ze dne 28. května 2009, stížnost č. 3545/04

Rozhodnutí ESLP ve věci Schalk a Kopf proti Rakousku ze dne 24. června 2010, stížnost č. 30141/04

Rozhodnutí ESLP ve věci Fabris proti Francii ze dne 7. února 2013, stížnost č. 16574/08

Rozhodnutí ESLP ve věci Oliari a další proti Itálii ze dne 21. července 2015, stížnosti č. 18766/11 a 36030/11

Rozhodnutí ESLP ve věci Chapin a Charpentier proti Francii ze dne 9. června 2016, stížnost č. 40183/07

Rozhodnutí ESLP ve věci Orlandi a další proti Itálii ze dne 14. prosince 2017, stížnosti č. 26431/12, 26742/12, 44057/12 a 60088/12

Rozhodnutí Tribunal fédéral ve věci Spojené Arabské Emiráty a spol. proti Westland Helicopters Limited a Tribunal arbitral ze dne 19. dubna 1994, sp. zn. ATF 120 II 155

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 4. dubna 2016, č. j. 5 A 185/2012-58

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. srpna 2007, sp. zn. Ncu 176/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. prosince 2008, sp. zn. 21 Cdo 4196/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSFR ze dne 10. ledna 1991, sp. zn. Ncu 208/90

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. května 2018, č. j. 8 As 230/2017-41

Rozsudek Soudního dvora C-36/75 ve věci Rutili v. Ministre de l'intérieur ze dne 28. října 1975
Rozsudek Soudního dvora C-145/86 ve věci Hoffmann v. Krieg ze dne 4. února 1988
Rozsudek Soudního dvora C-78/95 Hendrikman a Feyen v. Magenta Druck & Verlag ze dne 10. října 1996
Rozsudek Soudního dvora C-7/98 ve věci Krombach ze dne 28. března 2000
Rozsudek Soudního dvora C-38/98 ve věci Renault ze dne 11. května 2000
Rozsudek Soudního dvora C-369/96 ve věci Arblade ze dne 23. listopadu 1999
Rozsudek Soudního dvora C-60/00 ve věci Carpenter ze dne 11. července 2002
Rozsudek Soudního dvora C-159/02 ve věci Turner ze dne 27. dubna 2004
Rozsudek Soudního dvora C-341/04 ve věci Eurofood IFSC ze dne 2. května 2006
Rozsudek Soudního dvora C-420/07 ve věci Apostolides ze dne 28. dubna 2009
Rozsudek Soudního dvora C-139/10 ve věci Prism Investments ze dne 13. října 2011
Rozsudek Soudního dvora C-619/10 ve věci Trade Agency ze dne 6. září 2012
Rozsudek Soudního dvora C-302/13 flyLAL-Lithuanian Airlines ze dne 23. října 2014
Rozsudek Soudního dvora C-681/13 ve věci Diageo Brands ze dne 16. července 2015
Rozsudek Soudního dvora C-559/14 ve věci Meroni ze dne 25. května 2016
Rozsudek Soudního dvora C-673/16 ve věci Coman a další ze dne 5. června 2018
Rozsudek Soudu pro veřejnou službu F-45/07 Mandt v. Parlament ze dne 1. července 2010
Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 28. dubna 2021, č. j. 29 A 166/2018-86
Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 13. září 2016, sp. zn. 32 Co 366/2016
Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 27. září 1987, sp. zn. Cpjf 27/86
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. června 2012, sp. zn. 33 Cdo 3117/2010
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. října 2015, sp. zn. 33 Cdo 4334/2014
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. května 2018, sp. zn. 20 Cdo 4725/2017
Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 26. července 2011, č. j. 3 As 4/2010-151

5. Jiné zdroje

Evropská komise. *Proposal for a Council Regulation (EC) on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (Explanatory Memorandum)*. COM (1999) 348 v konečném znění. 14. 7. 1999 [cit. 2023-05-16]. Dostupné z: <https://www.statewatch.org/media/documents/semdoc/assets/files/commission/COM-1999-348.pdf>.

Evropská komise. *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and authentic instruments in matters of succession and the creation of a European Certificate of Succession*. COM (2009) 154 v konečném znění. [cit. 2023-05-16]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2009%3A0154%3AFIN>.

Ministerstvo vnitra. *Informace č. 9/2021 – Uznání rodičovství stejnopohlavního páru k nezletilému dítěti založeného cizozemskou veřejnou listinou – zápis do matriční knihy narození a vydání rodného listu ze dne 7. června 2021* [cit. 2023-05-16]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/sluzba/ViewFile.aspx?docid=22340117>.

Rada Evropské unie. *Report on the Convention on the law applicable to contractual obligations by Mario Giuliano, Professor, University of Milan, and Paul Lagarde, Professor, University of Paris I*. 31. 10. 1980 [cit. 2023-05-16]. ÚV C 282. s. 1-50. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A31980Y1031%2801%29>.

Výbor OSN pro odstranění všech forem diskriminace žen. *Concluding observations on the fourth periodic report of Andorra*. CEDAW/C/AND/CO/4. 13. 11. 2019 [cit. 2023-05-16]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/documents/concluding-observations/cedawcandco4-committee-elimination-discrimination-against-women>.

Výhrada veřejného pořádku v mezinárodním právu soukromém

Abstrakt

Tato diplomová práce se zaměřuje na problematiku výhrady veřejného pořádku v mezinárodním právu soukromém. Cílem práce je analyzovat různé aspekty výhrady veřejného pořádku a její aplikaci v kontextu mezinárodního práva soukromého, a to s důrazem na české právní prostředí. Práce se skládá z pěti kapitol, v první kapitole je teoreticky vymezen pojem veřejného pořádku v mezinárodním právu soukromém a představena jsou jeho možná dělení. Samostatná podkapitola se zaměřuje na pojetí veřejného pořádku v evropském právu a judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. Dále se práce věnuje analýze formálních právních pramenů práva zakotvujících výhradu veřejného pořádku na úrovni mezinárodní, evropské a vnitrostátní, jakož i podmínkám aplikace výhrady veřejného pořádku v českém právu. Blíže je rozebrána zásada restriktivního výkladu a analyzován je i doktrinní aplikační požadavek navázání případu na stát soudu. Dále se práce zabývá dvěma rovinami užití výhrady veřejného pořádku: jako důvodu pro odmítnutí aplikace normy cizího rozhodného práva a jako důvodu pro odepření uznání a výkonu cizího rozhodnutí na území České republiky. V poslední kapitole je zkoumán prostor pro užití výhrady veřejného pořádku v mezinárodním rodinném a dědickém právu a rozebrána je související judikatura evropských soudů.

Výsledkem práce je zjištění, že výhrada veřejného pořádku zůstává nezbytnou součástí mezinárodního práva soukromého, ačkoli prohlubováním evropské integrace a internacionalizací v oblasti ochrany lidských práv získává veřejný pořádek evropských států postupně harmonizovaný obsah. Stále existují oblasti, zejména v rodinném, statusovém a dědickém právu, ve kterých se hodnoty právních řádů výrazně liší, a proto je nutné ve výjimečných případech odmítnout působení cizích právních norem či rozhodnutí v tuzemsku. Tato práce přispívá k hlubšímu porozumění institutu výhrady veřejného pořádku a jeho aplikaci v mezinárodním právu soukromém.

Klíčová slova: veřejný pořádek, *ordre public*, výhrada veřejného pořádku, evropské mezinárodní právo soukromé

Reservation of public policy in private international law

Abstract

This thesis aims to explore the issue of public policy reservation (*ordre public*) in private international law. The thesis analyses various aspects of public policy reservation and its application in the context of private international law, with an emphasis on the Czech legal environment. The thesis consists of five chapters, in the first chapter the concept of public policy in private international law is theoretically defined and its possible classification is presented. A separate subchapter focuses on the concept of public policy in European law and the case law of the European Court of Human Rights. Furthermore, the thesis analyses the formal sources of law establishing the public policy reservation at the international, European and national level, as well as the conditions of application of the public policy reservation in Czech law. The principle of restrictive interpretation is analysed in more detail and the relativity doctrine is also analysed. Furthermore, the thesis deals with two modalities of the use of the public policy exception: as a ground for refusal to apply a rule of foreign applicable law and as a ground for refusal to recognise and enforce a foreign judgment in the Czech Republic. The last chapter examines the scope for the use of the public policy reservation in international family and succession law and presents the related case law of European courts.

As a result of the thesis, it is found that public policy reservation (*ordre public*) remains an essential part of private international law, although the public policy of European states is gradually acquiring a harmonised content as a result of European integration and international protection of human rights. There remain fields, particularly in family, status, and inheritance law, where the values of the legal orders differ significantly and, therefore, in exceptional cases, the application of foreign legal rules or enforcement of foreign decisions must be rejected. This thesis contributes to a deeper understanding of the public policy reservation (*ordre public*) and its application in private international law.

Key words: public policy, *ordre public*, public policy exception, European international private law